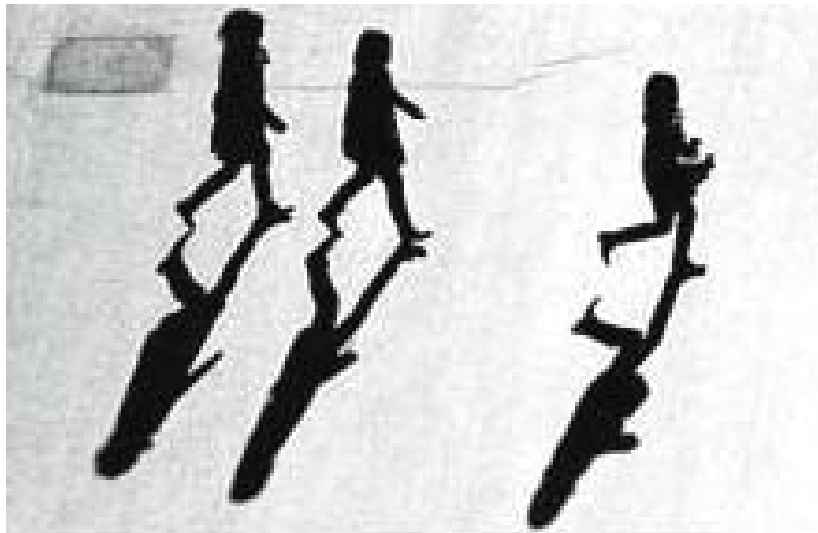

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”där var jag ett barn, nu känner jag mig som en man”

En kvalitativ studie om ensamkommande barns
sociala situation och identitetsutveckling

Socionomprogrammet

C-uppsats VT 2009

Författare: Maria Jakobsson och Kristina Andreasson

Handledare: Kristian Daneback

Förord

Vi vill först och främst tacka våra informanter för era målande och gripande berättelser. Vi vill även tacka vår handledare, Kristian Daneback, för konkreta tips och nyttiga synpunkter. Isabel Expósito på Röda Korset i Göteborg tackar vi speciellt för den inspiration, kunskap och ovärderliga hjälp med kontakter. Vi vill också tacka alla socialsekreterare för den tid ni lagt på att bistå med kontakter och tips på andra kunniga personer inom området. Slutligen vill vi uttrycka vår uppskattning till alla de som uppmuntrat oss under uppsatsens gång.

Vi vill även passa på att utbringa ett tack till varandra, utan Dig hade det aldrig blivit en uppsats!

Till sist hoppas vi att uppsatsen ska ge dig som läsare en inblick och skapa en nyfikenhet kring de ensamkommande barnens sociala situation.

Göteborg, april 2009

Kristina Andreasson och Maria Jakobsson

ABSTRACT

Title: ”där var jag ett barn, nu känner jag mig som en man” - En kvalitativ studie om ensamkommande barns sociala situation och identitetsutveckling

Authors: Kristina Andreasson and Maria Jakobsson

Keywords: Unaccompanied children, foster care, identity, social situation

The purpose of our research was to explore the social situation of unaccompanied children. We also aimed to reveal the relation between their social situation and their identity development. The overall purpose were to describe their social situation, the value of significant others, how different languages influence their identity development and finally how their origin affects their future dreams.

In order to achieve the best result in our research a qualitative method was used. This was based on qualitative interviews and was disposed around a very loose set of questions in order to let the interviewees lead the way. The analysis of the result was conducted on the basis of a set of theories and concepts in order to understand the identity development.

The study has shown that their identity development is bound to their origin, language proficiency and relationships to significant others. They all misses their native countries but now they identify themselves with Sweden and they don't plan to return back home. As they where forced to leave their native country they also had to replace their significant others. These persons turned out to be of various kinds such as new friends, teachers or foster parents. The greatest challenge has been language barriers; it has been very difficult for them to express themselves. They still identify themselves with their mother-tongue but they are at the same very eager to learn Swedish. They are overall motivated to build up a successful future here in Sweden and to become independent.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
1.1 RELEVANS FÖR SOCIALT ARBETE	2
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
1.3 AVGRÄNSNINGAR	3
1.4 VAL AV BEGREPP	3
1.4.1 ENSAMKOMMANDE BARN	3
1.4.2 BOENDE	3
2. TIDIGARE FORSKNING OCH KUNSKAP	4
2.1 TIDIGARE FORSKNING OCH KUNSKAP INOM SVERIGE	4
2.1.1 BARNS RÄTTIGHETER	4
2.1.2 ANSVARSFÖRDELNING	4
2.1.3 UTSATTHET	5
2.2 TIDIGARE FORSKNING OCH KUNSKAP INTERNATIONELLT	6
2.2.1 BILDER AV HEMLANDET	6
2.2.2 MÖTET MED DET NYA LANDET	6
2.2.3 FÖRSLAG PÅ FÖRÄNDRING	7
3. TEORI OCH CENTRALA BEGREPP	8
3.1 IDENTITET	8
3.2 IDENTITET OCH ETNICITET	9
3.3 IDENTITET OCH UNGDOMSTID	10
3.4 SPRÅK SOM IDENTITETSMARKÖR	10
4. METOD	12
4.1 VAL AV METOD	12
4.2 AVGRÄNSNINGAR OCH URVAL	12
4.3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	13
4.3.1 INTERVJUGUIDE	14
4.3.2 INTERVJUERNA	14
4.3.3 TRANSKRIBERING	15
4.3.4 ANALYSMETOD	15
4.4 STUDIENS TILLFÖRLITLIGHET	16
4.4.1 RELIABILITET	16
4.4.2 VALIDITET	17
4.4.3 GENERALISERBARHET	17
4.5 FÖRFÖRSTÅELSE	18
4.6 ETISKA ÖVERVÅGANDEN	18
5. RESULTAT OCH ANALYS	20
5.1 PRESENTATION AV INFORMANTERNA	20
5.2 SOCIAL SITUATION	21
5.2.1 ATT BO MED EN NY FAMILJ	21

5.2.2 FRI OCH LEDIG TID	24
5.2.3 SKOLGÅNGENS BETYDELSE	25
5.3 SIGNIFIKANTA ANDRA	27
5.3.1 KONTAKTEN MED URSPRUNGET	27
5.3.2 ATT FÅ NYA VÄNNER	28
5.3.3 LÄRARE	29
5.3.4 FAMILJEHEM	30
5.3.5 GODE MÄN	30
5.3.6 SOCIALSEKRETERARE	31
5.4 SPRÅKET SOM IDENTITETSMARKÖR	32
5.5 URSPRUNGETS PÅVERKAN PÅ FRAMTIDEN	35
5.5.1 BILDER AV HEMLANDET	35
5.5.2 MÖTET MED DET NYA LANDET	36
5.5.3 FRAMTIDENS IDENTITET – ATT FÖRÄNDRAS	37
6. SAMMANFATTNING OCH SLUTDISKUSSION	40
6.1 BESVARANDE AV FRÅGESTÄLLNINGAR	40
6.1.1 HUR BESKRIVS OCH FÖRSTÅS ENSAMKOMMANDE BARNNS SOCIALA SITUATION?	40
6.1.2 VILKEN BETYDELSE HAR SIGNIFIKANTA ANDRA PÅ INDIVIDEN?	41
6.1.3 VILKEN PÅVERKAN HAR SPRÅKET/SPRÅKEN PÅ IDENTITETSUTVECKLINGEN?	41
6.1.4 HUR BESKRIVS DERAS URSPRUNG KOPPLAT TILL DRÖMMAR OM FRAMTIDEN?	41
6.2 REFLEKTIONER KRING RESULTAT OCH ANALYS	42
6.3 FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING	43
REFERENSER	45

- Bilaga 1 Informationsbrev ensamkommande barn
- Bilaga 2 Informationsbrev god man
- Bilaga 3 Intervjuguide ensamkommande barn
- Bilaga 4 Intervjuguide till god man
- Bilaga 5 Resultat av databassökningar

1. Inledning

”De flesta av oss behöver inte konfronteras med den terror, rädsla, konflikter eller förföljelse som har tvingat miljontals flyktingar världen över på flykt. Vi glömmer lätt bort att de flesta flyktingar är människor precis som vi, med hem, familj, jobb och drömmar- och de måste överge allt det i ett desperat sökande efter säkerhet i okända miljöer. Samtidigt som de ställs inför en osäker framtid måste dessa vanliga människor samla ett oerhört mod för att överleva och för att bygga upp sina splittrade liv igen” (Kofi Annan, 050620).

Idag befinner sig ca 40 miljoner människor på flykt. Nära hälften av dessa är barn. Många av dem har lämnat sitt hemland för att fly; från fattigdom, krig och konflikter, från svält, våld eller med drömmen om ett bättre liv. En del flyr tillsammans med sina familjer medan andra flyr ensamma. För de flesta är vägen tillbaka helt blockerad (www.rkuf.se, 20090416).

Varje år kommer ett stort antal barn utan medföljande förälder eller annan legal vårdnadshavare till Sverige för att söka asyl, dessa kallas för ensamkommande barn. Dessa barn blir allt fler. 2005 var de ensamkommande barnen i Sverige 398 till antalet. Denna siffra har ökat betydligt varje år. Förra året kom 1510 barn till Sverige utan legal vårdnadshavare. Av dem som kommer hit är det flesta pojkar i övre tonåren, omkring en tredjedel är flickor och mindre än en femtedel är under 12 år. De senaste åren har barnen främst kommit från Irak och Somalia. Drygt hälften av de ensamkommande barnen som söker asyl får enligt statistiken stanna. Många av dem har flytt från sitt hemland i tron om ett bättre liv och många har gått igenom svåra separationer och trauman under sin färd till Sverige. Barnen befinner sig i en utsatt situation som en följd av all osäkerhet och kaos de möter i det nya landet. Dessa barn möter många aktörer när de anländer till Sverige. På migrationsverket inleds asylprocessen, deras strävan är att se till barnets bästa gällande om barnet ska få stanna kvar i Sverige eller om barnet ska åka hem igen. Vid ankomsten utser överförmyndaren en god man. Denne ska ta till vara barnets personliga och ekonomiska intressen i avsaknad av vårdnadshavare. Kommuner ansvarar för boende och omsorg för ensamkommande barn. Socialnämnden i den kommun där barnet vistas är ytterst ansvarig för barnets väl, de ska till exempel fatta beslut kring barnets boende, undersöka om det finns släktingar i Sverige som barnet kan bo hos samt om barnet behöver särskild vård och omsorg (www.migrationsverket.se, 20090223).

Det finns två alternativ kring boende för barnet. Antingen kan barnet bo i ett allmänt boende, eller så kan barnet bo i så kallat eget boende, familjehem, detta brukar då oftast vara hos släktingar. Handläggare på migrationsverket är tveksamma till släktingbaserade familjehem då de upplever att kommunerna oftast inte gör en adekvat utredning, i vissa fall kontrollerar de brottsregistret och i vissa fall avvaktar de med utredning tills beslut om uppehållstillstånd finns. På grund av bristfälliga utredningar utsätts barnet för risker. Barn som migrerat till Sverige utan föräldrar ska vara trygga och delaktiga i samhället på samma villkor som barn som är födda här. Om ett barn ska bo i annat hem än med den egna familjen ska en utredning om barnets situation och familjehemsutredning göras. Att inte inleda dessa utredningar strider mot Barnkonventionen. Om inte utredning görs diskrimineras de ensamkommande barnen i förhållande till andra barn som placeras i boende utanför den egna familjen (Gunnarsson, 2008).

De barn som kommer hit till Sverige möts av ytterligare svårigheter under asyltiden då de lever i en stor ovisshet i väntan på besked om uppehållstillstånd. Även efter detta följer ännu en tid av ovisshet då fler överklaganden, avslag, bedömningar, placeringar och insatser för dessa barn ska äga rum. Då det dessutom har visat sig att det inte alltid genomförs adekvata utredningar kring barnets boende ställs genast frågan om hur dessa barn egentligen har det. Det är mot denna bakgrundsinformation som vårt intresse väcktes kring dessa barns sociala situation i det nya landet. Hur ser *de* på sin situation? Hur påverkas *dem* av allt de får genomgå? Hur påverkas *deras* identitetsutveckling? Hur ser *de* på sin framtid?

De ensamkommande barnen bär på förluster från det liv och de människor de tvingats lämna för att bege sig ut i osäkerheten i hopp om att någonstans få ett bättre liv. Men de har inte bara förlorat sitt liv och människorna som det livet innehöll, de har även förlorat sin sociala identitet från hemlandet, såsom vardagen i skolan, platsen i kamratgänget och i familjen (Angel och Hjern, 2004). Under hela livet omger vi oss av mänskliga speglar som berättar för oss vilka vi är. Dessa barn som brutit upp och lämnat sitt hem bär med sig en bild av sig själva som formats i hemlandet som de tar med sig till det nya landet. Då speglarna från hemlandet inte längre finns kvar omges individen av nya människor, människor som ser med helt andra ögon på individen. Den nya omgivningens iakttagelse av dennes yttre identitet överensstämmer inte längre med den personliga upplevelsen av den inre identiteten. Detta kan ge en känsla av identitetsförvirring (Franzén, 2001).

Den forskning som gjorts inom ämnesområdet är begränsad. Forskningen i Sverige har i huvudsak varit inriktad på rättsvetenskap och på socialtjänstens handläggande. Den internationella forskningen är till viss del mer kopplad till detta ämnesområde men är samtidigt väldigt smal, det har visat sig handla om ett antal specifika platser och händelser. Sammantaget kan man säga att den internationella forskningen visar på att dessa barn är en utsatt grupp och att många av dem visar tecken av posttraumatisk stress symptom. Generellt har de dock ett tillfredsställande liv men med svårigheter att anpassa sig till skolan och familjelivet (Bates et al., 2005). Den stora begränsningen av kunskap inom detta ämne finns vad gäller att prata med barnen. Det behövs därför fler berättelser, fler vittnesbörd, fler röster om vad det innebär och hur det drabbar den enskilda individen att komma ensam till ett nytt land. Genom att prata med dessa barn får vi en direkt och tydlig bild av deras sociala situation. Den här uppsatsen handlar om dessa barn, deras vardagsliv och tillvaron i det nya landet. Detta innebär att det finns stort behov av vetenskaplig forskning inom ämnet och det är av vikt för flera instanser i det svenska samhället.

1.1 Relevans för socialt arbete

Eftersom antalet barn som ensamma kommer till Sverige och söker asyl ökar, blir de svenska kommunerna ansvariga för ett större antal barn. Dessa barn kommer i kontakt med handläggare inom socialtjänsten och andra myndigheter och därför är det av stor vikt att det finns relevant kunskap att tillgå inom dessa verksamheter. Även frivilligorganisationer såsom Röda Korset och Rädda Barnen kommer i kontakt med dessa barn varför det är viktigt för dem att få ytterligare kunskap och möjlighet att agera på ett adekvat sätt. Då kommunen och dessa organisationer samarbetar är ett gemensamt förhållningssätt och ansvar lämpligt.

1.2 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte med undersökningen är att utifrån individnivå få en ökad förståelse och kunskap om ensamkommande barns sociala situation. Syftet är också att mer specifikt belysa sambandet mellan deras identitetsutveckling och sociala situation. Vårt intresse riktar sig mot barn som är familjehemsplacerade. Då detta ämnesområde är relativt outforskat använder vi

oss av ett explorativt förhållningssätt. I och med det kan syfte formuleras i ett antal övergripande frågeställningar som sedan bryts ner till mer specifika.

- Hur beskrivs och förstås ensamkommande barns sociala situation? Hur trivs de med tillvaron i boendet? Vilken betydelse har fritiden? Vad innebär det att få gå i skolan?
- Vilken betydelse har signifikanta andra på individen? Hur kan dessa personer påverka identitetsutvecklingen?
- Vilken påverkan har språket/språken på identitetsutvecklingen? Hur ser de på sitt modersmål och på det nya språk de nu fått lära sig?
- Hur beskrivs deras ursprung kopplat till drömmar om framtiden? Vad betyder deras ursprung för identiteten? Hur ser de på sin identitet i framtiden?

1.3 Avgränsningar

Vi har valt att avgränsa vårt arbete till att omfatta ensamkommande barn som är familjehemsplacerade. Studien omfattar barn som bor i Västra Götalandsregionen. Detta innebär att det inte går att generalisera våra slutsatser att omfatta alla ensamkommande barn som bor i Sverige. Vi har valt att intervjua barn som har genomgått sin asylprocess, och har fått permanent uppehållstillstånd.

1.4 Val av begrepp

1.4.1 Ensamkommande barn

Enligt svensk lagstiftning betraktas personer under 18 år som barn, detta i enlighet med barnkonventionens artikel 1 (Melin, 2004). I denna studie kommer vi varva mellan att använda oss av orden ensamkommande barn och ungdom. Detta för att de alla var barn i lagens mening när de kom men att vissa av dem vid intervjutillfället snarare är unga vuxna. Vi tänker oss även att språket blir mer varierat och att det på så sätt ska underlätta läsningen för läsaren.

1.4.2 Boende

Som skrivet ovan finns det två boendalternativ för barnen, de kan antingen bli placerade i allmänt boende eller i eget boende (www.migrationsverket.se, 20090223). Då vi genomfört vår studie har vi märkt att det används flera olika begrepp för placeringar i en annan familj än den egna. Vissa kallar det för eget boende, andra familjehem och ytterligare andra enskilt boende. Detta har lett till att det har uppstått en osäkerhet kring vad de olika parterna har menat. Vi har därmed valt att i denna studie använda oss av begreppet familjehem då det är det begrepp som orsakat minst förvirring och då de flesta verkar ha en förståelse kring vad detta begrepp betyder. Vi vill därmed poängtera att vi inte använder oss av det begrepp som Migrationsverket har satt för boendeform utan att vi istället tar det rotade begrepp som socialtjänsten använder sig av.

2. Tidigare forskning och kunskap

I detta kapitel redovisas tidigare forskning som gjorts inom detta ämnesområde och som ansetts vara relevant. Sökningar är gjorda i ett flertal olika databaser och sökbegreppen har använts i olika kombinationer. Begrepp som använts har varit: ensamkommande barn, familjehem, foster care, asylum, placement och refugees (för att få en mer detaljerad redovisning se bilaga 5). Den svenska och den internationella forskningen har delats upp då forskningen har visat sig ligga på olika nivåer och i olika omfattning. I Sverige är en stor del av forskningen i form av rapporter från exempelvis Socialstyrelsen och i uppsatsform. Internationellt finns mer forskning bedrivna av universiteterna som dessutom är mer omfattande.

2.1 Tidigare forskning och kunskap inom Sverige

Den forskning som genomförts har haft fokus på socialtjänstens arbete, det rättsliga förfarandet samt kartläggande av handläggningen inom olika myndigheter. Endast några tar sin utgångspunkt i barnens berättelser och beskrivningar av sin situation. Även flera C- och D-uppsatser har skrivits de senaste åren med fokus på ensamkommande barns situation och förutsättningar i det svenska samhället. Nedan redovisas delar av den forskning som genomförts i Sverige.

2.1.1 Barns rättigheter

Vilka rättigheter ett asylsökande barn har finns skrivet i FN:s konvention om barns rättigheter, som i folkmun benämns Barnkonventionen. Barnkonventionen innebär en global definition av världens barns rättigheter oavsett religion, kultur eller ekonomiska förutsättningar. Reglerna i konventionen är ratificerade i Sverige och prövas därmed mot vår asylpolicy. Konventionen innefattar framförallt två grundtankar; barns människovärde är detsamma som vuxnas samt att barn är sårbara och därför i behov av skydd. Barns bästa och barnperspektiv är begrepp som ofta figurerar i diskussioner och forskningssammanhang i Sverige vilket kan ses som att barnkonventionen satt tydliga spår i den svenska lagstiftningen. Barn som bor (vistas) i Sverige har samma rättigheter oavsett om de är födda här och alltid bott här eller om de söker asyl. Kommunen är ansvarig för att tillse att dessa regler följs och att få en god man är en rättighet som barnet har när de kommer till Sverige utan vårdnadshavare (Melin, 2004). I och med att de ensamkommande barnen saknar vårdnadshavare behövs någon annan som bevakar deras rättigheter; socialt, juridiskt och ekonomiskt. Denne person för barnets talan i de sammanhang där en förälder eller vårdnadshavare normalt skulle ha varit barnets företrädare. Omvårdnaden och tillsynen för barnet ligger dock utanför gode mannens uppdrag. Den gode mannen ska ha ett avgörande inflytande över barnets boende (www.socialstyrelsen.se, 20090416).

2.1.2 Ansvarsfördelning

Kunskap om verksamhetsområdet ensamkommande barn finns på flera håll bland de svenska myndigheterna och andra organisationer i samhället. Då kommunerna och staten har delat ansvar om barnen finns kunskapen delvis utspridd. I och med lagändringen, som trädde i kraft den 1 juli 2006, har ansvaret för de asylsökande ensamkommande barnen fördelas mellan stat och kommun och blivit tydligare. Mottagarkommunerna ansvarar för barnens boende och omvårdnad, Migrationsverket ansvarar för prövning av barnens asylärenden samt för frågor som rör återvändande. Barnen har visat sig få ett bättre omhändertagande i och med att kommunen övertagit ansvaret (www.socialstyrelsen.se, 20090416). Dock finns fortfarande brister i hur asylprocessen går till, bland annat tas allt mindre hänsyn till humanitära skäl,

bedömningarna bygger på felaktiga antaganden om barnens bakgrund och situation i hemlandet och bristande hänsyn tas till barns egen vilja i asylprocessen. I media är det vanligt att kritik presenteras mot myndigheter som inte tagit tillräcklig hänsyn till barnets bästa i sin handläggning. Antalet barn som får uppehållstillstånd i Sverige har minskat dramatiskt de senaste åren. Rädda Barnen tror att detta kan bero på att principen att återförena barnen med sin ursprungsfamilj i hemlandet anses vara barnets bästa. Tidigare var ståndpunkten att barns egna skäl till uppehållstillstånd vägde tyngre och därför fick de flesta barn bifall på sin ansökan. Att återförena barn med sina familjer i hemlandet har visat sig vara en strategi som inte fungerat för det mesta. Forskning kring detta finns från länder som Italien och Spanien. Rädda Barnen menar att det finns en ogrundad föreställning om att ensamkommande barn har föräldrar att återvända till även om barnet berättar att han/hon inte har någon förälder i livet, att föräldern sitter i fängelse eller att föräldern på något sätt är oförmögen att ta hand om sitt barn. Vidare säger de att "majoriteten av de ungdomar som kommer till Sverige och söker asyl inte är ivägskickade mot sin vilja, utan har själva tagit en aktiv del i beslutet att lämna sitt land" (Brendler Lindqvist, 2005:17). Med detta som stöd menar man på Rädda Barnen att om man ser barn som kapabla att uttrycka sin egen vilja måste man också lyssna på deras svar och tillmötesgå deras önskan, detta stämmer väl överens med vad som är skrivet i Barnkonventionen. De menar vidare att de som inte fått permanent uppehållstillstånd har stora svårigheter och blivit utsatta för stora risker. Barnperspektivet måste bli tydligare och finnas i alla led inom Migrationsverket och andra myndigheter som har mycket kontakt med dessa barn. Varje barn ska ses som en unik individ (ibid.).

Socialstyrelsens inställning till familjehemsplaceringar av ensamkommande barn är att det ska genomföras en utredning på samma sätt som det görs för andra placeringar. Vad gäller boendefrågan måste socialnämnden lämna ett medgivande innan ett familjehem kan ta emot ett barn som de inte är föräldrar eller vårdnadshavare för. Medgivandet kan inte lämnas förrän hemmet har blivit utrett. Trots detta har barn bott hos släktingar långt innan familjen fått ett medgivande. I viss tidigare forskning har det framkommit att de ensamkommande barnen placerats i familjehem innan någon utredning gjorts av kommunen. Det framkom att släkthem inte utreds på samma sätt som vid andra familjehemsplaceringar eftersom man vill ta hänsyn till att barnet redan befann sig hos släktingarna och att det var en överenskommelse med barnets föräldrar. Att se till barnets etniska, kulturella och språkliga bakgrund menar socialtjänsten är av stor vikt. Det har framkommit att socialtjänsten ibland gör en ofullständig utredning kring familjens sociala situation för att se att de inte har brister som gör att barnet inte kan bo där. Det ensamkommande barnet är först och främst ett barn och i andra hand asylsökande. Samtidigt beskrivs en situation där dessa barn ska få en chans att integreras i det svenska samhället. Om socialtjänsten anser att boendet, skolan och fritiden fungerar bra för barnet anser de att det är onödigt att följa upp placeringen (Bergström, 2002).

2.1.3 Utsatthet

Migrationsverkets officiella ställningstagande är att dessa barn befinner sig i en utsatt situation (www.migrationsverket, 20090223). Då dessa barn är mycket utsatta är det av yttersta vikt att samhällets omhändertagande har hög kvalitet och kan erbjuda barnen skydd. Få ensamkommande barn kommer hit på eget initiativ, många gånger har flykten initierats av föräldrar eller andra anhöriga. Syftet är i regel att skydda barnet och ge bättre förutsättningar för framtiden. Dessa barn som tvingats lämna sina familjer och sina hem genomgår ett trauma. Många har dessutom traumatiserats före och under flykten. Ovissheten i Sverige samt oron för familjen i hemlandet utgör en svår psykisk press när de väl kommit hit. En stor andel av de ensamkommande barnen är i behov av akuta barnpsykiatriska insatser (www.socialstyrelsen.se, 20090416). Enligt Rimsten (2006) vittnar många av de

ensamkommande barnen i hennes studie att de haft problem på grund av sin etniska tillhörighet. De beskriver misshandel och trakasserier av myndigheter eller andra barn och/eller vuxna. Flera av barnen beskriver också hur politiska aktiviteter gjort att de inte vistas säkert i sitt hemland. Vanligt är också att många av barnen har bevittnat krig och konflikter som gör att hemlandet inte är en säker plats att bo på.

Löwén (2006) har i sin studie kommit fram till att många ensamkommande barn uttalar ett framtidshopp och har en önskan om fortsatt utbildning trots den svåra situation de befinner sig i. Hon förklarar att detta till stor del har att göra med barnens egna resurser och motståndskraft. Hon påpekar även att läraren har en viktig roll för barnets välmående då läraren ofta är en vuxen kontakt som ger barnet hopp och stöd. Även Brendler Lindqvist (2005) belyser andra viktiga vuxna kontakter såsom engagerade gode män och personal inom socialtjänsten.

2.2 Tidigare forskning och kunskap internationellt

De studier som har varit av intresse för denna uppsats har handlat om studier gjorda om en viss folkgrupp och hur deras situation är efter flykten till USA. Studierna har varit ur olika perspektiv där barn och professionella intervjuats. Alla studier har försökt få fram en bild över hur barnens sociala situation har blivit i USA, hur väl de har anpassat sig i det nya landet, vilka utmaningar de stött på och vad som varit till deras hjälp för att lättare komma in i det nya samhället. Studierna var kvalitativa och byggdes på intervjuer med barn, familjehem samt socialsekreterare. Här följer en sammanfattning av vad de kom fram till.

2.2.1 Bilder av hemlandet

Barnen som flydde från sina hemländer flydde av många olika skäl men något som de flesta hade gemensamt var att de flydde *från* en situation snarare än *till* någon specifik destination. Detta betyder att barnen sörjer över något som de helst inte ville lämna och deras förväntningar på framtiden handlar mer om att uppfylla det förflutna än om att skapa något nytt (Mortland och Egan, 1987). En av de största konsekvenserna av migration är separationen från familj och vänner. De förlusterna och livsförändringarna som är till följd av flykten beskrivs som enorma och mycket smärtsamma (Bolea et al., 2003). Migrationen är särskilt traumatiskt för barn som kommer utan sina föräldrar, många gånger har de utsatts för våld och krig och fått bevittna när deras familjer mördas. Risken är hög att de kommer att genomgå posttraumatisk stress syndrom såsom; ångest, aggressivt beteende och psykosomatiska symptom (Bates et al., 2005). På grund av migrationen från sitt hemland får dessa barn genomgå en oerhörd känsla av förlust, identitetsförvirring samt en överväldigande känsla inför det nya landet de kommit till. Det är vanligt att de börjar tvivla på sin egen identitet och världsbild. Dessa barn är i stort behov av extra psykiatriskt stöd då de traumatiska upplevelsorna som barnen genomgått hänger väl samman med hur barnen anpassas till det nya landet (Geltman et al., 2005).

2.2.2 Mötet med det nya landet

Ju längre tid asylprocessen tar och ju större kulturell skillnad det är mellan hemlandet och det nya, desto svårare är det för barnen att anpassa sig till det nya samhället (Mortland och Egan, 1987). Något som visat sig vara av stor betydelse för de ensamkommande barnens start i det nya landet är bemötande. Barnen behöver ha ett bra socialt stöd i tillvaron för att de ska få en lyckad bearbetning av sina upplevelser. Barn som varit med om något traumatiskt eller förlorat någon närstående behöver ha någon som de känner att de kan prata med. De behöver kunna bearbeta upplevelser genom att ha någon som lyssnar på dem och bryr sig om dem. Den stora minskningen av det sociala nätverket i det nya landet har visat sig vara en större

risk för att barnet ska utveckla depression, än det faktum att barnet varit med om krigsrelaterade händelser. Många tror att det kan vara skadligt eller ovist att fråga barnen om deras mående, detta leder ofta till att de blir lämnade ensamma med bearbetningen av deras upplevelser och erfarenheter. Det kan vara svårt för barnet att börja skapa nya kontakter. Att lyckas med att bygga upp en ny vänskapskrets kan bidra till att individen accepterar sig själv och sin situation bättre, vilket innebär att de får ett starkare självförtroende (Bates et al., 2005).

Barnen beskriver att de fått gå igenom många svårigheter när de försökt anpassa sig till det amerikanska samhället. Saker som språket, könsroller, materiella och kulturella skillnaderna var några av utmaningarna som de ställdes inför. Några styrkor som de hade var deras Gudstro som gav dem styrka att fortsätta kämpa när allt kändes hopplöst samt deras dröm om att en gång få återvända till sitt hemland som en välutbildad människa och försöka återförenas med det splittrade landet (Bolea et al., 2003). Det ställs en hel del förväntningar på de ensamkommande barnen som placeras i familjehem. Under flykten från sitt hemland fick barnen klara sig själva utan sina föräldrar och därmed ta på sig rollen som vuxen och ansvara för sin egen överlevnad. När barnet sedan kommit till USA och blivit placerad i familjehem förväntades barnet åter regrediera till rollen som barn (Bolea et al., 2003). De förväntas även lyda, respektera och älska deras nya familj. Barnen förväntas kunna förstå sin situation, de får vara ledsna för sina förluster, men inte för ledsna, de ska förbereda sig för livet i USA men framförallt är förväntningen att de slutligen ska bli amerikaner. Om sedan barnen inte utvecklas som förväntat drar familjehemmet och socialsekreterarna felaktiga slutsatser och glömmer ofta de erfarenheter och svårigheter som barnen fått genomgå. Detta är således ofta ett resultat av olika kulturella värderingar och livserfarenheter. Barnen vill ofta komma in i det nya samhället och lyckas men de blir förvirrade över alla de orealistiska förväntningarna de har både från dem själva och från familjerna. För att kunna hjälpa barnen i de svårigheter som de möter i det nya samhället måste socialsekreterarna och familjehemmen få en ökad förståelse för barnens individuella erfarenheter och effekterna av dem. De måste även lära sig att acceptera och tillåta barnets egna kulturella värderingar (Mortland och Egan, 1987). Dessa slutsatser är något som även de andra studierna kommer fram till, de menar att det krävs en förståelse för barnens unika traumatiska erfarenheter och effekterna av dem för att på ett effektivt sätt kunna vara till hjälp för barnen. En annan slutsats som framkommer är att barnen måste få behålla kontakten med sin kultur och umgås med andra som har varit med om samma erfarenheter som de själva för att de ska få självförtroende att våga lära sig om det nya landet (Bolea et al, 2003). Det har även visat sig att barn som placeras nära sina släktingar lättare kommer in i det nya samhället och presterar bättre i skolan (Mortland och Egan, 1987). Ensamkommande barn som placerats i familjehem med samma etniska bakgrund har visats sig ha högre betyg och är inte lika deprimerade som de som placerats i familjehem med annan etnisk bakgrund. Stressen över att anpassas till ett nytt land tycktes vara mindre om barnet vistades med en vuxen av samma etniska bakgrund (Porte och Torney-Purta, 1987).

2.2.3 Förslag på förändring

Det ges några förslag på förändring för att barnen lättare ska anpassas till sin nya miljö, dels kring utbildning och kring familjehemmen. Gällande utbildning borde alla barn bli erbjuden individuell undervisning i engelska som andra språk, skolorna borde även arbeta mer med diskriminering bland personal och elever. Gällande familjehem borde endast rekrytering ske bland de föräldrar som är öppna, flexibla och som inte har för höga förväntningar på hur relationen med barnet ska bli, det borde även erbjudas utbildning i kommunikation och det måste finnas ett kontinuerligt stöd till familjehemmen (Bates et al., 2005).

3. Teori och centrala begrepp

I detta kapitel presenteras de teoretiska referensramar och begrepp som ligger till grund för denna studie. Utifrån syftet har vi valt att förklara begreppen identitet och etnicitet samt ungdomars identitetsutveckling utifrån ett individperspektiv.

3.1 Identitet

Vår identitet utvecklas och presenteras ständigt i samspel med andra människor. Identiteten skapas genom alla de erfarenheter en person upplever och processen är en självständighetsutveckling. Identitet handlar också om att positionera sig gentemot andra. När man talar om identitet kan man dela upp begreppet i *inre* och *yttre* identitet, den yttre, speglade bilden och den inre, upplevda bilden. Under hela livet är vi omgivna av mänskliga speglar som berättar för oss vilka vi är. Identitet handlar således om att bygga upp en serie självbilder som har något gemensamt (Frisén och Hwang, 2006). Vanligt är också att vi i dagligt tal delar upp vår identitet i flera andra delar, utan att ens lägga märke till varför eller hur. Exempel på detta är bland annat etnisk identitet, invandraridentitet, språkidentitet (Franzén, 2001) eller flyktingidentitet (Angel och Hjern, 2004).

Mycket av det som anses vara viktigt för oss kommer i uttryck i samspel och relationer med andra människor. Identitetsutvecklingen är ett givande och ett tagande mellan människor. Identiteten formas dels utifrån individens handlingar och egenskaper men även i samspel med omgivningens uppfattning av individen och den "spegelbild" som skickas tillbaka, samt det mottagande personen ger (Ahmadi, 2003). Vissa av dessa speglar betyder mer för oss än andra, dessa kallas för *signifikanta andra*. Deras tankar om oss är viktiga och det betyder särskilt mycket att bli sedd och accepterad av dem. Om vi inte är nöjda med den spegling vi får, kan vi genom att ändra vårt beteende försöka förändra den bild som de har av oss. För personer som brutit upp och bytt land innebär det att vissa signifikanta andra inte längre finns i deras sociala miljö varför de inte heller kan vara med och skapa dennes identitet. Den bekräftelse av självet som personen tidigare fått kan rubbas i och med att möjligheten till spegling försvinner. Detta kan ge en känsla av att ingen vet vem man är, man blir som en nyfödd vuxen. Det är dock vanligt att personer som brutit upp från sitt land ofta kommer tillsammans med någon familjemedlem eller vän eller att de känner någon släkting eller bekant i det nya landet. Man kan då tänka sig att denne individ har en trasig spegel där vissa bitar sitter kvar och speglar delar av dennes identitet. Man blir då den enda som känner till hela ens egen bakgrund och identitet vilket gör att man hårt försöker gripa tag i och uppleva den man *är*, även om det alltmer blir det man *var*. Allteftersom åren går försvinner ens ursprungliga identitet och man får nya speglar och spegelbilder, vi blir förändrade som människor. Franzén (2001) menar att invandringen startar så omfattande processer att personligheten förändras men att det för de flesta innebär en ökad mognad som leder till utveckling som personen trivs med.

Att söka sin identitet är något som de allra flesta gör. Vissa upplever det som spännande och lärorikt medan andra upplever det som svårt och besvärligt. Sökandet kan innebära att man stundvis tvivlar och funderar över vem man egentligen är. Att ställas inför svåra val eller att utsättas för stor press kan göra det svårt för en person att komma underfund med vem man är. För att klara sig igenom svåra situationer i livet har människan ett antal försvar eller strategier som ibland hjälper och ibland motverkar för oss att ta oss igenom ett sådant tillstånd skriver Franzén (2001). "Att erkänna att man tappat kontrollen även över den inre världen, i ett läge där man söker sin plats i och ett förhållningssätt till den föränderliga yttre världen, vore ett

slag mot ens självinsikt” (Bunar, 1998:40). Identitet handlar således om roller, både gentemot sig själv och gentemot andra. Att ha en identitet menar Ahmadi (2003) betyder att personen har en fast punkt och att det ger en grund att stå på, det möjliggör för personen att känna tillhörighet och hitta sin plats i sin omgivning. Identitet är med andra ord ett komplext begrepp som för varje individ innefattar enskilda och unika omständigheter.

3.2 Identitet och etnicitet

Den etniska aspekten av identitet handlar om den egna upplevelsen av att höra ihop med någon annan samtidigt som andra ser vilken tillhörighet man har skriver Frisé och Hwang (2006). Eftersom identitet handlar om samspel med andra människor förstår vi att den påverkas av att vi träffar helt nya människor i för oss nya kulturella sammanhang. I och med invandringen till ett nytt land förlorar personen en del av det som han/hon tidigare uppfattat som sin identitet. Identitet är starkt kopplat till hur andra människor speglar en och ”inte förrän vi genom utvandring förlorar dem, eller de flesta av dem, och de ersätts av andra blir skillnaden i spegling av vår identitet tydligt. Den yttre och inre bilden stämmer inte överens och den personliga känslan av identitet och kontinuitet sätts i gungning” (Franzén, 2001:81). Viktigt att också komma ihåg är att det inte går att påverka sitt ursprung, det är snarare uppfattningen av vad det betyder för en som kan förändras. Bunar (1998) beskriver hur självuppfattningen kring etnicitet ändras i takt med de samhälleliga omvandlingar som är en produkt av globaliseringen. Detta kan leda till att människor hamnar i ett tillstånd som kan beskrivas som *mittemellan*, personen lämnar en kulturell kontext och social struktur för att komma in i en annan. Ahmadi (2003) påpekar att en ständig uppdelning av människor i kulturella eller etniska grupper hämmar integrationen. Förändring i detta avseende kan ske om utgångspunkten är människans subjektiva interaktion med samhället. För personer som invandrat till Sverige kan det betyda att det kulturella och sociala kapital som personen har med sig från hemlandet förlorar sitt värde i Sverige. Den kunskapen kanske inte går att använda här. Detta kan innebära att personen delvis får börja om från början och bygga upp sin självbild igen. Ahmadi (ibid.) skriver vidare att vissa kulturer ser till familjens roll som överordnad den enskilde individens roll, alltså att en annan person är ens referenspunkt. Rollen gentemot andra blir då den viktigaste i definitionen av vilken identitet personen har. Då det svenska samhället definieras som individualistiskt kan det bli en krock som på ett eller annat sätt ska hanteras. ”Som invandrare i ett individualistiskt samhälle där ens referensgrupper mister sin auktoritet och även sin legitimitet, känner individen en sorts referenslöshet” (Ahmadi, 2003:69). Om personen kommer från ett samhälle där familjens roll är starkare än individens roll blir krocken större och dessutom negativ. Han beskriver vidare att ”om bandet mellan individen och hennes naturliga grupp bryts förlorar hon sin referensram för självidentifikation och mister då sin identitet och integritet” (Ahmadi 2003:69).

Den etniska tillhörigheten blir tydlig om den avviker gentemot andra skriver Frisé och Hwang (2006) och Ahmadi skriver att ”eticitet synliggörs genom att skillnader mot utomstående görs tydliga och genom att gränssättningar upprätthålls, inte genom att den inre enhetligheten lyfts fram” (Ahmadi 2003:37). Att synliggöra något innebär också att det anses vara viktigt med tillhörighet och avgränsningar mot andra. Oavsett om det handlar om etnicitet eller till exempel klass så upplever många att grupperingar på grund av lika tillhörighet är viktiga. Han skriver vidare ”ändå räcker det inte enbart med att individen rekonstruerar sitt värdesystem för att hon ska lyckas återfå sin identitet. Hon behöver också åstadkomma ett socialt erkännande, d.v.s. att samhället också måste ge henne möjligheten att identifiera sig med det nya samhällets sociokulturella liv” (Ahmadi, 2003:52). Alltså ska samhället respektera och acceptera den nya personen för den som denne är för att identiteten ska vara fullständig igen. Inre och yttre identitet samspekar definitivt och är helt beroende av

varandra. För att förstå en persons beteende behöver man först ta reda på hur personen uppfattar sig själv (det egna jaget) i förhållande till någon annan och därefter kan man förmodligen utläsa vad det är som kulturellt skiljer sig åt (Frisén och Hwang, 2006).

Bunar (1998) skriver om hur skolan är en arena för reproduktion av attityder och fördomar som senare är mycket svåra att jobba bort. Det handlar om ett maktspel, attityder kring vem som är avvikare är vardag och informella grupper skapas. Alla elevers officiellt lika villkor i skolan blir i praktiken någonting annat. Författaren skriver vidare att detta inte enbart är något som sker i skolans värld utan att det snarare är en spegel av hur samhället i stort ser ut. Identiteten skapas och sker inom ramen för flera olika arenor, där skolan är en. Eftersom de barn och unga som ensamma kommer till Sverige i de allra flesta fall går i skolan blir denna arena tydligt närvarande. Att personen finns i nya sociala sammanhang där han eller hon samspelar med andra är därför självklart och det påverkar personens uppfattning om sin roll och sin plats.

3.3 Identitet och ungdomstid

Under ungdomstiden händer mycket med varje persons identitetsutveckling, det är en tid där många provar på och utvecklar sin självständighet. Att bli en självständig individ innebär att skiljas från sina föräldrar eller de man vuxit upp med och bli en egen individ. ”Att erövra en positiv och sammanhängande identitet är en fundamental utvecklingsuppgift under ungdomstiden” (Frisén och Hwang, 2006:84) som många gånger är lättare sagt än gjord. Dessutom ska helhetens alla delar inte heller vara i konflikt med varandra, vilket är en mycket svår uppgift. Under ungdomstiden blir därför sökandet efter sin identitet central för många. ”Ungdomstidens uppgift är identitet kontra identitetsförvirring och senare intimitet kontra isolering” (Frisén och Hwang, 2006:111). Denna period i livet innebär att varje person testar sina egna gränser och möjligheter. Författarna skriver vidare att en person får en mogen identitet först när han genomgått en kris och då en period av sökande och tvivel i livet och därefter gjort ett val. Detta val innebär att man tagit ställning. Det är viktigt att fundera över hur jag uppfattar mitt jag och hur andra uppfattar mitt jag. Identitet handlar mycket om hur vi presenterar oss för andra, genom till exempel kläder eller språk skapas bilden av oss. Vår identitet formas i förhållandet mellan jaget som objekt och jaget som subjekt (ibid.). Angel och Hjern (2004) skriver om hur självkänslan påverkas i mötet med det nya samhället för ett barn eller ungdom som ensamt kommer till ett nytt samhälle. Frågor som; duger jag för detta samhälle?, hur kan detta samhälle ta emot och acceptera mig för den jag är?, kan komma upp hos dessa personer. Under ungdomstiden har man vanligen funderingar kring dessa frågor och det är inte unikt för just de ensamkommande barnen.

3.4 Språk som identitetsmarkör

En av de första utmaningarna som det ensamkommande barnet möter är att lära sig språket. Det finns många olika faktorer som spelar in när det gäller hur snabbt barn lär sig det nya språket, det beror delvis på barnets traumatiska upplevelse från sitt hemland men även på den studievana barnet har sedan tidigare. Språket är inte bara ett medel för kommunikation utan är även en del av identiteten (Angel & Hjern, 2004). Genom språket visar personer upp sitt inre jag, sin inre identitet. Beroende på vilket språk man använder visar man också vilken gruppering man tillhör. I och med att variera sitt språkbruk kan man visa upp olika sidor av sig själv, kanske också olika identiteter. Med språket som redskap testar många ungdomar sin identitet gentemot andra och ta reda på var olika gränser finns. ”Ungdomsspråkets sociala mening är alltså knuten till identitetsutvecklingen såtillvida att den markerar differentiering både från barndomen och från föräldragenerationens ideologier och språkbruk. Differentiering är en markering av att vara någon egen, det vill säga någon som inte endast är en förlängning

av föräldrarna och andra vuxna och definitivt inte ett osjälvständigt barn” (Frisén och Hwang, 2006:121). Det är stärkande för personens självförtroende om man upplever en känsla av att kunna behärska ett nytt språk och därigenom få kontakt med nya människor. Om man däremot inte helt behärskar det nya språket blir dennes språkliga kommunikation fattigare och det kan uppstå en känsla av att inte kunna uttrycka sig (Franzén, 2001).

Bunar (1998) har intervjuat ungdomar som ger flera idéer kring språkets betydelse. Samtidigt som flera säger att det är viktigt att kunna det språk som talas i det land man bor vill de inte heller kunna det bättre än sitt modersmål. Modersmålet är som en delidentitet och det är något som ungdomarna vill identifiera sig med. ”För barn som växer upp i ett flerspråkigt sammanhang kan relationen mellan identitet och språk bli väldigt uppenbar. Många flerspråkiga vittnar om en upplevelse av att ha olika identiteter beroende på vilket språk de använder” (Frisén och Hwang, 2006:124). Samtidigt kan flerspråkigheten betyda att personen känner sig duktig och begåvad och att det medför något positivt. Behovet av att tydligt markera sin språkliga identitet gentemot andra blir också viktig. En grupp som skapat sitt språk och sätt att kommunicera med varandra och andra är ofta måna om att sätta upp tydliga gränser gentemot grupper med andra språk. Detta kan ses som en tydlig identitetsmarkör.

4. Metod

I följande kapitel, vilket innehåller sex delar, redogörs för; val av metod, avgränsningar och urval, tillvägagångssätt, studiens tillförlitlighet, förförståelse samt etiska överväganden.

4.1 Val av metod

Det finns olika strategier och procedurer för att samla in och analysera data. Vi har använt oss ett abduktivt arbetssätt, detta innebär att forskningsprocessen kännetecknas av en växling mellan empiri och teori där båda påverkar varandra. Med andra ord utgår vi från empirisk data men samtidigt beaktar vi teoretiskt grundade antaganden samt studier av tidigare teorier i litteraturen. Det är viktigt att använda sig av teoretiska perspektiv i forskningsprocessen för att förstå relationen mellan teori och empirisk data. Vi uppfattar mycket av den empiriska verkligheten genom någon form av teoretisk referensram, men samtidigt behöver de tolkningar man gör ha stöd i den empiriska verkligheten, detta leder till att både empiri och teori är lika viktiga i forskningsprocessen (Larsson i Larsson et al., 2005). Det är av vikt att redogöra för de vetenskapsfilosofiska utgångspunkter som leder den kvalitativa forskningen. Utgångspunkten för denna studie är ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Detta synsätt betonar de berättelser som konstrueras via intervjun. Man hävdar inte att man kan få kunskap om tingen i sig utan endast om konstruktionerna. Man vill undersöka hur människor talar om och därmed konstruerar sin verklighet. Människans handlande behöver förstås i relation till den sociala kontexten (ibid.).

Intresset i vårt arbete riktas mot att få tillgång till intervjupersonens livsvärld, att få en förståelse för hur de upplever och förhåller sig till sin situation. Kvale (1997) anser att det då är lämpligt att bygga uppsatsen på en kvalitativ metod. Vi har samlat in vår empiri till studien genom förstahandskällor. Detta benämner Larsson (i Larsson et al., 2005) som så kallad primärdata. Detta genomfördes med hjälp av halvstrukturerade intervjuer då det möjliggör för oss att följa upp med frågor kring det som intresserar oss och som informanterna berättar om. Vi vill ha en öppen inställning till vilka svar som kan komma och därför är frågorna breda och kan omfatta många olika teman. Vi söker specificerad och precis kunskap om dessa barn och därför menar vi att följande informanter kan ge oss den information vi söker; dels de ensamkommande barnen och dels de gode männen som är ombud för barnen tills de fyller arton år.

4.2 Avgränsningar och urval

Innan genomförandet av uppsatsarbetet diskuterade vi kring empirin, vilka informanter skulle användas, vilka frågeställningar, rapporter och tidigare forskning skulle användas? Slutsatsen blev att vi ville göra barnets röst hörd och detta utifrån två olika perspektiv. Därmed beslutade vi oss för att intervjua både ensamkommande barn och gode män. Avsikten med att intervjua gode män grundar sig i vår uppfattning om att de besitter en väldigt god kunskap om barnets situation utifrån ett barnperspektiv, då deras uppgift är att föra barnets talan.

Kvalitativa intervjuundersökningar utsätts ofta för kritik för att man använder sig antingen av för få eller för många informanter. Om antalet är alltför stort har man varken tid eller resurser för att kunna göra någon ingående tolkning av intervjuerna, om man däremot har för få informanter kan man inte dra några generaliseringar ur resultatet. Samtidigt räcker det att intervjua en enda person om syftet är att försöka förstå världen utifrån dennes perspektiv. I vanliga intervjustudier ligger antalet informanter kring 15 ± 10 (Kvale, 1997). Vi har valt att

lägga större vikt på intervjuernas kvalitet än dess kvantitet och har därmed valt att intervjua fem ensamkommande barn och två gode män.

För att få tag på informanter till intervjun krävdes det en hel del telefonsamtal och annat pusslande från olika håll. Vi kontaktade familjehemsenheten i de tre stadsdelar som tar emot flest ensamkommande barn som placeras i familjehem, Lärjedalen, Gunnared och Bergsjön. Socialsekreterarna ombads kontakta sina klienter som de ansåg vara lämpliga och fråga om de ville ställa upp på intervju. Vi fick sedan en kontaktuppgift till dem så vi kunde avtala tid för intervju. Ambitionen var att få tag på ungdomar som bor eller har bott i familjehem. Vi kontaktade även socialsekreterare i kommuner utanför Göteborg. Dessa var Mölndal, Orust, Kungsbacka och Vårgårda. Utav dessa var det endast Vårgårda som ansågs sig ha lämpliga informanter, men på grund av svårigheter med att få tid för intervju användes inte den informanten. För att få tag på gode män kontaktades dels överförmyndarförvaltningen som frågade sina gode män om det var någon som var intresserad av att ställa upp på intervju. Den andra gode mannen fick vi kontakt med genom en av socialsekreterarna.

Vi valde att inte ta någon hänsyn till religiös eller etnisk tillhörighet. Vi hade inte möjlighet att välja ut lika delar pojkar som flickor då det är betydligt fler pojkar som kommer till Sverige. Dessa avgränsningar har gjorts eftersom det inte ingår i studiens syfte att se till dessa skillnader.

4.3 Tillvägagångssätt

Första kontakten med informanterna skedde via telefon då vi presenterade oss, berättade vad uppsatsen skulle handla om och vilken roll informanterna skulle komma att ha i vår studie. Vi bad även om deras adress och skickade ut ett informationsbrev till dem (se vidare bilaga 1 och 2). Vi bestämde datum för intervjutillfällena och träffade dem på platser som antingen de själva eller vi valt. Repstad (1993) säger att platsen för intervjun ska vara neutral och ostörd och där informanten kan känna sig hemma. Han föreslår platser som på informanternas arbetsplats eller hem, han säger även att det kan vara till fördel att ha det hemma hos intervjuaren. I valet av platsen för intervjun ville vi först och främst att informanten själv skulle välja, i de fall då inget förslag gavs bestämde vi platsen. Intervjuerna med de gode männen hade vi dels hemma hos en av gode männen och dels på dennes arbetsplats. Gällande platsen för de ensamkommande barnen förde vi en ingående diskussion med varandra. Då barnen går i skola ansåg vi det inte lämpligt att ha intervjun på deras skola då det kunde finnas mycket störande ljud där. En annan tanke hade varit att ha intervjun hemma hos dem, detta förslag fick vi utav ett av de ensamkommande barnen och intervjun genomfördes således där. Det var dock inget förslag som de andra gav, och vi ville inte ta upp det då det kunde vara känsligt för dem. Vi anser inte att vi kände informanterna så pass väl att vi kunde bjuda in oss själva. Vi valde bort caféer och liknande offentliga platser då vi inte ansåg att det skulle bli tillräckligt ostört samt att det i bandinspelningen skulle fångas upp diverse olika ljud som skulle kunna försvåra utskriften av intervjun. Vi diskuterade även kring att ha intervjuerna hemma hos någon av oss men ville inte vara i en miljö där de kunde känna sig i underläge. Slutligen kom vi fram till att det mest praktiska vore att ha intervjuerna i universitetets lokaler. Risken fanns att informanterna inte skulle känna sig bekväma av att komma till "vår" institution men informanterna uttryckte inte att det var något problem och det kändes inte heller som de var besvärade av platsen under intervjuerna.

Det är mycket viktigt att platsen för intervjun är neutral och ostörd. Då intervjuerna ägt rum på vår institution har intervjun avbrutits för ett kort ögonblick vid ett tillfälle då någon hastigt öppnade dörren till det rum vi satt i. Vid ett annat tillfälle då intervjun ägde rum hemma hos

informanten stod TV:n på i bakgrunden. Vi valde att inte kommentera detta då informanten kunde uppleva det som en trygghet att kunna vila blicken på något annat än på oss. Intervjuaren satt i riktning så att TV:n inte var i dennes synfält. Det bör dock noteras att TV:n även kan ha fungerat som ett störande moment för informanten då det ständigt var något som rörde sig i ögonvrån.

Inför intervjuerna fördes en diskussion kring om vi skulle använda oss av tolk eller inte. Vi var ense om att i största möjliga utsträckning genomföra intervjuerna utan tolk då det skulle försvåra den samtalsliknande intervju vi ville komma åt. Vi valde att endast ha tolk som ett alternativ till de informanter där socialsekreterarna uttalade en viss osäkerhet kring genomförande av intervju på svenska, då ingen av de informanterna ansåg sig behöva tolk lyssnade vi på detta och genomförde således alla intervjuerna utan någon tolk. På detta sätt lät vi därmed socialsekreterarna göra en första bedömning och sedan ungdomarna själva. Om vi istället valt att i alla intervjuer använda oss av tolk hade ungdomarna antagligen fått en fullkomlig förståelse på de ställda frågorna och de hade kunna känna sig mer fria i sina svar. Vi hade troligen fått mer utförliga svar med fler nyanser, men samtidigt hade vi gått miste om den samtalsliknande intervjun. Vi har dock varit mycket nöjda med valet att inte använda tolk och anser att intervjuerna har varit fullkomligt genomförbara. Vi har vid vissa tillfällen behövt förtydliga våra frågor men på det hela taget har ungdomarna behärskat svenskan mycket bra.

4.3.1 Intervjuguide

Trost (2005) menar att det är betydelsefullt att göra en intervjuguide som lämpar sig för intervjuaren med en logisk ordning och struktur som passar denne. Däremot kan intervjun sedan komma att få en helt annan struktur då man i kvalitativa intervjuer i så stor utsträckning som möjligt ska låta informanten styra ordningsföljden och utvecklingen. Intervjuaren ska därför göra en relativt kort intervjuguide som tar upp några stora frågeområden. Två intervjuguides utformades, en till barnen (se bilaga 3) och en till gode männen (se bilaga 4), med teman som intervjuerna styrdes kring, detta följdes inte som något detaljerat schema utan fungerade mer som en minneslista. Svaren kunde då lättare följas upp och det gavs utrymme för informanten att fördjupa och tänka över sina svar. Repstad (1993) menar att det kan vara till fördel att använda sig av stödord istället för av detaljerade frågor. Intervjuaren tvingas då till att formulera de konkreta frågorna i den specifika intervjusituationen, detta ger en större prägel av naturligt samtal. Detta är även något som Trost (2005) tar upp, han menar att frågorna ska komma som följer av svaren. Vi har därmed försökt följa den intervjuades tankegångar utan att försöka pressa på våra egna tankegångar. Vi har även varit noga med att inte ställa onödiga följdfrågor utan endast ställt de frågor som ansetts vara nödvändiga för att uppnå vårt syfte med studien. Intervjuguiden har anpassats och justerats inför varje ny intervju då vissa frågor varit överflödiga samtidigt som nya frågor tillkommit under vägen. Det viktiga är att intervjuguiderna är till innehållet lika, men de behöver inte vara identiska (ibid.) Kvale (1997) betonar vikten av att verkligen lyssna till informanten. Det kan till och med vara viktigare att bemästra förmågan av att aktivt kunna lyssna på informanten än att behärska tekniken av att ställa frågor. Man ska tillåta informanten att beskriva sina upplevelser utan avbrott för intervjuarens frågor.

4.3.2 Intervjuerna

Vi använde oss av halvstrukturerade intervjuer. Detta genomfördes med hjälp av en intervjuguide som koncentrerades kring vissa teman och innehöll vissa förslag till frågor. Intervjun var varken ett öppet samtal eller ett strängt utformat frågeformulär. Intervjuerna varade i 50-70 min. I intervju med gode männen upplevde vi att tiden inte riktigt räckte till, vi

hade önskat att vi haft tillgång till ytterligare 30 min på de båda intervjuerna, detta gick dock inte att genomföra då de båda hade tider att passa.

Vi valde att båda närvara vid alla sju intervjutillfällena för att underlätta analysen av resultatet. Vi tror även att det var till fördel då den ena kunde ansvara för intervjun medan den andra kunde observera, föra anteckningar och komma med följdfrågor. Intervjuerna registrerades med bandspelare, detta för att intervjuaren skulle kunna vara helt engagerad i intervjun för att fånga upp lösa trådar i svaren och komma med följdfrågor. Genom att inte behöva föra anteckningar kunde intervjuaren koncentrera sig på vad informanten sa och hur det sades. Detta ledde även till att vi under analysfasen kunde återvända för att få den kompletta versionen av intervjun, utan påverkan från våra minnen och direkta tolkningar. Vissa informanter upplevde det lite obekvämt att spelas in på band, men efter ett tag tycktes de inte märka av bandspelaren. Vår intention var att föra ett så vardagligt samtal som möjligt och i en sådan situation förekommer inte bandspelare, vi försökte därför medvetet lägga så lite uppmärksamhet som möjligt på bandspelaren för att på så sätt även få bort informantens uppmärksamhet från den.

4.3.3 Transkribering

Kvale (1997) menar att formen för transkriberingen bör göras efter vad som anses vara lämpligast för att få svar på studiens syfte. Däremot krävs det en rad bedömningar innan transkriberingen utförs för att få likhet i det transkriberade materialet. En ingående diskussion fördes och tydliga riktlinjer sattes upp innan vi startade vår transkribering. Våra riktlinjer var följande; De inspelade intervjuerna transkriberades samma dag intervjun hade ägt rum. Intervjuerna skrevs ut så ordagrant som möjligt men på grund av det faktum att intervjun fördes på ett för informanterna relativt nytt språk innebar det ett antal felsägningar och andra bristfälligheter, som varsamt redigerades bort vid transkriberingen. Vi har valt att använda oss av citat för att förstärka och nyansera vår redovisning.

4.3.4 Analysmetod

Analys syftar till att bearbeta och strukturera de genomförda utskrivna intervjuerna. Det handlar även om att tolka materialet med hjälp av teori (Kvale, 1997). Det finns inte några enkla och tydliga metodregler för hur en kvalitativ analys ska genomföras, detta leder till att det är en stor utmaning att försöka förmedla en tydlig och förståelig resultatbild av all den insamlade data. Det viktiga är dock att man ska fokusera analysen på några specifika frågeområden som kan kopplas till syftet och frågeställningarna (Larsson i Larsson et al., 2005). Det finns flera olika analysstrategier, i denna studie användes *meningskoncentrering*. Detta innebär att det sagda omformulerades till en kortare och mer koncisare formulering. Detta för att få fram den väsentliga innebörden av det som uttalats i endast några få ord. Denna analysstrategi bygger på fem steg. Först lästes intervjun igenom för att få en känsla av helhet, sedan fastställdes de meningsenheter som informanten har uttryckt. I det tredje steget försökte informantens svar tolkas genom att utforma teman som tycktes vara dominerande i de fastställda meningsenheterna. Detta steg gjordes så fri från fördomar och subjektivitet som möjligt, men det skedde självklart en tolkning utefter hur vi uppfattade informantens synvinkel. Det fjärde steget bestod av att det ställdes frågor till meningsenheterna utefter vårt specifika syfte. Exempel på en fråga som ställdes var; "Vad säger det här uttalandet oss om ensamkommande barns sociala situation och identitetsutveckling"? Det femte och sista steget bestod av att intervjuens centrala teman knöts ihop till en beskrivande utsaga (Kvale, 1997).

Det förs en vid diskussion kring att den kvalitativa intervjun inte skulle vara en vetenskaplig metod då man menar att olika uttolkare hittar olika innebörder. Och visst finns det olika typer

av tolkningsproblem, men de grundar sig oftast i att forskaren inte varit tillräckligt tydlig. Det är alltså oerhört viktigt att tydligt redovisa tolkningen och analysprocessen genom att ge exempel på det material som har används. Man ska tydligt argumentera för de val, analyser och tolkningar som man har gjort. Detta för att andra ska kunna kontrollera analyserna och tolkningarna. Tolkning är en argumentering i form av förklaring eller förståelse. Tolkning är vidare något som inkluderas i analysen och analysen inkluderas även i tolkningen. Man kan använda sig av tre olika typer av tolkningssammanhang; självförståelse, sunda förnuftet och teoretisk förståelse. Det tolkningssammanhang som här kommer att användas är *självförståelse*, vilket innebär att vi ska försöka tolka vad informanterna själva uppfattar som mening i deras berättelse. Syftet för vår studie är att få fram deras bild av problemområdet, vi vill med andra ord försöka tolka det från deras egen synvinkel som den uppfattas av oss (Kvale, 1997).

Det har varit mycket positivt att vi har varit två som analyserat och tolkat svaren från intervjuerna då det gett möjlighet att komplettera varandra och därmed ge oss en bredare och bättre förståelse av svaren. Vi fick möjlighet att diskutera resultaten och se på svaren ur olika perspektiv. Detta har gett studien en mer genomarbetad analys.

4.4 Studiens tillförlitlighet

Tillförlitligheten i kvalitativa studier diskuteras och bryts ner i ett antal krav. Vi har under hela vår forskningsprocess uppmärksammat reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.

4.4.1 Reliabilitet

Reliabiliteten är ett krav för att se om mätningarna är korrekt och tillförlitligt utformade. Kvale (1997) samt Trost (2005) menar att reliabilitet förutsätter ett statistiskt förhållande då syftet är att man ska kunna genomföra mätningen vid olika tillfällen och av olika personer och ändå få samma resultat. I kvalitativa studier förväntar man sig snarare skilda resultat vid skilda tidpunkter då individen alltid befinner sig i processer, och då det är denna process man är intresserad av. Begreppet reliabilitet innehåller fyra olika komponenter; *kongruens, precision, objektivitet och konstans*. Kongruens innebär att det finns en likhet mellan frågor som avses mäta samma sak. Precision handlar om intervjuarens sätt att registrera svar. Objektivitet handlar om att olika intervjuare registrerar samma sak likadant. Konstans har att göra med att man förutsätter att fenomenet eller attityden inte kommer att förändras. Vi har försökt hålla en kongruens och precision i vår studie. Som skrivet ovan är man i kvalitativa studier mer intresserad av den förändring som individen befinner sig i, detta leder till att *konstans* inte är lika aktuellt som det är i kvantitativa studier. Vi kan aldrig ställa oss helt objektivt till det som studeras då våra tolkningar av det insamlade materialet påverkas av våra värderingar, normer och förförståelse. Med andra ord kan vi som forskare aldrig helt skydda oss ifrån övertolkningar eller feltolkningar. Vi kan därmed aldrig helt uppfylla kravet om objektivitet.

En faktor som har kunnat sänka reliabiliteten har handlat om informanternas kunskaper i det svenska språket, då de alla legat på olika nivåer. Det kan tänkas att de på grund av språkliga missförstånd inte helt förstod alla frågor vi ställde. Vi var dock noga med att omformulera oss vid tillfällen då de inte förstod oss eller då det uppstått missuppfattningar, på så sätt har vi ändå fått svar på våra frågor. Självklart kan man tänka sig att informanten hade velat ge mer utförliga svar eller på fler nivåer och att man genom att använda sig av tolk hade kunnat ge detta utrymme till informanten. Samtidigt kan man tänka sig att reliabiliteten faktiskt skulle ha kunnat bli lägre om vi hade använt oss av tolk då den muntliga informationen översatts med skillnad i språknyans. Då resultatet från denna studie till stor del bekräftar den tidigare

forskning som är gjord inom detta ämnesområde, dras slutsatsen att studien är tillförlitlig. Samtidigt har urvalet som gjorts av tidigare forskning varit subjektivt, detta kan i sin tur ha påverkat det resultat som redovisats och tolkats, detta kan då tänkas minska reliabiliteten.

Som skrivet ovan spelades varje intervjutillfälle in med bandspelare och det insamlade materialet skrevs sedan ner i pappersform. Genom att sedan återvända till det utskrivna materialet har vi kunnat höja reliabiliteten ytterligare än om vi endast haft våra minnesanteckningar från intervjuerna att förlita oss på. Reliabiliteten har dessutom höjts genom att vi varit två personer vid varje intervju och att vi båda har tolkat materialet. För att ytterligare öka reliabiliteten i vår studie har vi försökt utföra ett detaljerat metodkapitel, på så vis kan forskare i liknande studier genom att följa vårt genomförande få fram ett liknande resultat. Därmed har vi försökt minska olikheterna mellan forskares olika personligheter (Kvale, 1997).

4.4.2 Validitet

Validitet innebär att man undersökt det man avsåg att undersöka. Med andra ord måste forskningsmaterialet vara relevant för syftet och frågeställningarna för att validiteten i studien ska vara hög (Thurén, 1996). Vårt syfte och frågeställningar har varit vår utgångspunkt under hela studien och vi har därmed lyckats undersöka det som var tänkt.

Validitet kan även handla om huruvida det insamlade materialet verkligen speglar de fenomen eller variabler som återfinns i verkligheten. Detta handlar med andra ord om resultatets sanningshalt (Kvale, 1997). Inte sanning i den mening i vilken utsträckning det informanterna sagt är sant, utan att vi har försökt återge deras upplevelser av deras sanningar så korrekt som möjligt, dels genom meningskoncentrering och dels genom citat. Validiteten kan även minska eller öka beroende på kvalitén på intervjun och tillförlitligheten i intervjupersonens rapporter (ibid). I och med att vi båda var närvarande vid varje intervjutillfälle kunde den ena vara ansvarig för själva intervjun och den andra fick då möjlighet att kontrollera att vi verkligen undersökte det vi avsett att undersöka. Genom att förtydliga och omformulera vissa frågor i samband med otydligheter som uppkom i intervjun kunde informanten bättre förstå vad vi ville ha sagt, därigenom ökade validiteten ytterligare i vår studie. För att kunna jämföra våra tolkningar och uppfattningar av intervjumaterialet har vi vid utskriften av intervjuerna turats om med att vara den som skriver ner och den som granskar nedskrivningen. Därmed har studiens validitet höjts.

Det kan föras en diskussion om hur urvalet av informanter påverkat studien. Vi vet inte på vilka premisser socialsekreterarna har valt ut de ensamkommande barnen. Risken finns att socialsekreterarna endast valt ut de lyckade placeringarna och där de ensamkommande barnen fått till en relativt god social situation. Detta anses dock inte vara något hot mot validiteten eftersom avsikten var att mäta ensamkommande barns sociala situation och hur det kan påverka deras identitets utveckling. Vi har inte haft för avsikt att generalisera resultatet på alla ensamkommande barn i Sverige, vi vill veta dessa barns enskilda upplevelse. Vi har fått svar på de frågor vi avsåg att studera för att uppnå syftet med studien, vi har alltså undersökt det vi avsåg att undersöka.

4.4.3 Generaliserbarhet

Innebörden av generalisering är i vilken utsträckning studiens resultat kan förväntas gälla vid andra tidpunkter, platser och för andra människor, än de som varit representerade i studien. Allwood (2004) samt Kvale (1997) tar upp tre olika former av generaliserbarhet; naturalistisk, statistisk och analytisk generalisering. Den naturalistiska generaliseringen utvecklas som

funktion av ens personliga erfarenhet. Den tysta kunskapen man besitter om hur saker och ting förhåller sig kan verbaliseras och därmed övergå till tydlig påståendekunskap. Detta är något som vi i vår studie har använt oss av. Den statistiska generaliseringen är tydlig och formell och bygger på att urvalet från en population har utförts slumpmässigt. I kvalitativa studier är oftast inte urvalet slumpmässigt utan intervjupersonerna väljs ofta efter särskilda kriterier eller efter tillgänglighet. Urvalet i vår studie har inte varit slumpmässigt genomfört. Vi har satt upp kriterier efter vårt syfte och har sedan aktivt, genom socialsekreterarna, letat efter informanter som uppfyller kraven. Detta självvalda urval kan leda till värdefull kunskap om deras situation, resultatet blir dock inte statistiskt generaliserbart för hela populationen eller ens för den grupp de representerar. Den analytiska generaliseringen innebär att man gör en bedömning kring huruvida resultatet från en undersökning kan ge råd om vad som kommer att hända i en annan situation. Syftet med vår generalisering handlar om att försöka fastställa det typiska och allmänna inom vårt forskningsområde, vi vill studera *det som är*. Vi har inte för avsikt att dra några generella slutsatser för alla ensamkommande barn som bor i familjehem i Sverige, då vi vill få fram en subjektiv särpräglad information. Genom att beskriva dessa fem ungdomars upplevelser av deras sociala situation och personliga identitetsutveckling har vi fått fram betydelsefull information kring ämnet, detta tack vare våra urval och metod. Generaliserbarheten har dock ökat genom att resultatet kopplats till tidigare forskning med större generaliserbarhet än vår egen studie.

4.5 Förförståelse

Verkligheten uppfattas inte enbart med hjälp av våra sinnen, det som kan tyckas vara ens sinnesintryck innehåller även en mängd tolkningar som i hög grad påverkas av våra värderingar (Thurén, 1996). Förförståelsen är mycket viktigt då allt vi ser, hör, upplever, tänker och tycker bygger på förförståelse. Han menar att utan förförståelsen skulle världen bli obegriplig för oss, då allt vi upplever tolkas som någonting vi redan känner igen. Den kunskap och erfarenhet man bygger sin förförståelse på måste kunna revideras efter de nya kunskaperna och erfarenheterna man lär sig.

Vi har båda sedan tidigare ett generellt intresse för barn och ungdomar. Vi kom i kontakt med detta ämnesområde och fastnade direkt för ämnet. Vi började ta del av tidigare forskning och försökte på så sätt sätta oss in i ämnet. Trost (2005) menar att det är av oerhörd vikt att intervjuaren ska vara väl inläst på ämnesområdet innan man börjar med intervjuerna. Han poängterar att man ska ta del av både nationell och internationell forskning för att bredda sin kunskap kring ämnet och på så sätt revidera sin förförståelse. Han säger samtidigt att det är viktigt när man har kunskap inom området att man som forskare inte tror sig redan veta allt. Vi har därför försökt att ha ett öppet sinne för nya upptäckter, både under intervjutillfällena samt under analysen.

4.6 Etiska överväganden

Ett etiskt förhållningssätt har eftersträvat genom hela arbetet med uppsatsen. Det är inte bara något som har varit aktuellt under intervjuerna utan etiska frågor har väckts under forskningsprocessens alla sju stadier; tematiseringen, planeringen, intervjusituationerna, utskriften, analysen, verifieringen och rapporteringen. Det viktiga har i vår studie varit att noga tänka igenom de etiska frågor som varit relaterat till att få del av känslig och privat information från informanterna. Studien har utgått dels från Kvaless (1997) konsekvenskrav samt från de fyra huvudkraven från Humanistisksamhällssvetenskapliga forskningsrådet, nämligen; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (www.vr.se, 20090416).

Informations- och samtyckeskravet

Enligt de etiska riktlinjerna har intervjupersonerna informerats om vilka vi är, syftet med studien och om vad deras deltagande kommer att innebära. Denna information fick de på fyra olika sätt, först genom den kontakt som hänvisat oss till informanterna, socialsekreteraren eller kontaktpersonen kontaktade först informanten och frågade om de ville ställa upp, om de kunde tänka sig att medverka fick vi deras kontaktuppgifter. Sedan kontaktade vi informanten via telefon samt skickade ett informationsbrev till dem, slutligen informerades det muntligt i början av varje intervju. Vi valde att ge både muntlig och skriftlig information för att undvika eventuella språkliga missförstånd. Efter varje informationsdelgivning fick informanterna en möjlighet att välja om de ville delta i studien. Vi har även förklarat att deras deltagande är frivilligt samt de själva får bestämma vilka frågor de vill besvara under intervjun och att de har möjlighet att avbryta sin medverkan i undersökningen.

Kvale (1997) beskriver att det är viktigt att hitta en balans kring hur mycket information om studiens syfte, som ska ges till informanten. Om för mycket information ges riskerar man att påverka informanten till specifika svar. Det är dock inte möjligt att undanhålla betydelsefull information för informanten och samtidigt få deras samtycke att medverka. Vi har presenterat oss och vad vår studie syftar till i början av intervjutillfället. Vi har då sagt kort och öppet att studien syftar till att se till ensamkommande barns nuvarande sociala situation. Vi har poängterat att det är deras unika berättelse som vi är intresserade av. För att förtydliga detta samtycke har vi sagt att de när som helst kan avbryta intervjun eller välja att inte svara på någon fråga, man kan därmed säga att de har gett sitt samtycke i och med varje svar.

Konfidentialitet- och nyttjandekravet

Informanterna har blivit informerade om att de svar de förmedlat endast kommer att användas för forskningsändamål. För att säkra informanternas konfidentialitet redovisas inte personlig information som skulle kunna identifiera informanterna. Därmed har informanternas namn och andra identifierande drag förändrats, bland annat genom att ge dem fingerade namn samt genom att avidentifiera deras hemland. Vi har däremot valt att inte ändra på vilket språk de talar, detta för att språken talas av många olika nationaliteter vilket gör att det blir inte blir möjligt för läsaren att härleda till informanten.

Övriga etiska överväganden

Kvale (1997) skriver att forskaren noga måste tänka igenom de möjliga konsekvenser som kan vara till följd av att delta i studien, både de förväntade fördelarna samt den möjliga skadan måste vara med i beaktning för att minimera skadan, inte bara för de personer som faktiskt deltar i studien utan även för den grupp som de representerar. I en fullkomlig studie finns det en ömsesidighet i vad informanterna ger och vad de får genom sitt deltagande i studien. Informanternas behållning efter intervjun tror vi är att vi i mötet har agerat som en person som velat lyssna på deras berättelse och bekräftat deras historia. Genom studien har det visats vara väldigt centralt för barnen att så sker.

Vid en intervju ställs krav på intervjuaren hur långt hon ska gå i sina frågor då intervjuens öppenhet kan leda till att informanter avslöjar något de senare kan ångra (Kvale 1997). Vi har därmed varit strikta med att endast ställa de frågor som har varit relevant för studiens syfte. Ett ytterligare etiskt övervägande som har tagits i denna specifika undersökning har varit kring urvalet av de ensamkommande barnen. Endast de ensamkommande barn som redan fått permanent uppehållstillstånd har medverkat i intervjuerna, detta för att dessa befinner sig i en mindre utsatt situation än de som fortfarande väntar på Migrationsverkets beslut.

5. Resultat och analys

I följande kapitel presenteras resultatet och analys av de sju genomförda intervjuerna som är kopplat kring studiens syfte och frågeställningar. Kapitlet är uppdelat i fem avsnitt utifrån de teman som framkommit i analysen. I det första avsnittet görs en presentation av informanterna, i det andra beskrivs barnens sociala situation, det tredje tar upp relationens betydelse, det fjärde belyser språket som identitetsmarkör och det sista handlar om ursprungets påverkan på framtiden.

5.1 Presentation av informanterna

Pedro; kom när han var 17 år. Han har nu varit i Sverige under 2 år. Han bodde först i ett familjehem med släktanknytning och bor nu i lägenhet. Han läser svenska, matte och engelska och arbetar en del extra. Han vill vidareutbilda sig till något inom hotell och turism.

Amraz; kom när han var 16 år. Han har bott här i 2,5 år och har bott i samma familjehem med släktanknytning sedan han kom till Sverige. Han läser svenska och matte och vill bli frisör, taxi- eller busschaufför.

Fadil; kom när han var 17 år och har bott här i nästan 3 år. Han har bott i flera familjehem, varav tre svenska och en med släktanknytning. Nu bor han i egen lägenhet. Han läser svenska, matte, historia och engelska och vill vidareutbilda sig till sjuksköterska.

Diana; kom när hon var 13 år och har bott här i 3 år. Hon har bott i samma familjehem med släktanknytning sedan hon kom till Sverige. Hon läser nu svenska och börjar på gymnasiet nu till hösten. Hon vill vidareutbilda sig till psykolog.

Yonas; var sex år när han kom till Sverige och har nu bott här i 10 år. Yonas har bott i två olika familjehem med släktanknytning. Han går på gymnasiet och vill vidareutbilda sig till elektroingenjör.

Emanuel; har varit god man under 2 år.

Ann; har varit god man under 20 år.

5.2 Social situation

Socialsituation innefattar hur ungdomarna lever i Sverige idag, hur de trivs med tillvaron i boendet, vad de gör på fritiden och vad det innebär att få gå i skolan. Det handlar således om vad som är viktigt och betydelsefullt i tillvaron.

5.2.1 Att bo med en ny familj

Alla ungdomarna beskriver sitt boende med inlevelse och entusiasm. De tycker alla att det är viktigt att trivas i sitt boende och att boendet betyder mer än att bara ha tak över huvudet. Några beskriver hur de har kunnat påverka var de ska bo. Amraz berättar att han tillsammans med Migrationsverket och socialtjänsten kom överens om att han skulle bo hos sin släkt. Fadil berättar om när han kom till Sverige

”första gången var det jättesvårt, första gången när jag kom till Sverige sa de till mig att jag skulle bo i svenskt familjehem och jag tänkte, hur det skulle gå, när de är svenskar och jag är invandrare, det är svårt, vi är inte samma kultur, du vet. Jag tänkte att det skulle bli svårt för mig men det var lätt, de var jättesnälla”.

Inför beslutet om var de ska bo har de kontakt med flera olika myndigheter. Socialtjänsten har enligt lagen det yttersta ansvaret för att tillgodose barnets boende. Bergström (2002) skriver om detta och menar att man idag låter ensamkommande asylsökande barn bo tillsammans i familjer med släktanknytning utan att något formellt beslut tagits. Socialtjänsten menar att begrepp som kultur och etnicitet är av stor vikt när de ska besluta i frågan om barnets boende. Barnets bästa ska alltid vara i fokus och Melin (2004) skriver om hur detta inte alltid är fallet. Fadil berättar att socialtjänsten sagt

”om du bor med en svensk familj så blir det bra för dig för språkets skull, de kan hjälpa dig med att läsa och skriva, de ska lära dig om svensk kultur och såna grejer och jag sa att jag ville det”.

Det kan vara svårt för ungdomarna att komma från en kultur som är mycket olik den i Sverige och i ett sådant läge är det viktigt att det finns en signifikant annan som de kan lita på och som ger stöttning. Emanuel beskriver hur de vill uppföra sig och passa in här och då finns det en tendens att, om det inte finns vuxna människor som ser till dem och bryr sig om dem, det blir tufft för många ungdomar. Emanuel berättar vidare att vissa av dem hamnar i kriminalitet på grund av att de inte har någon riktig familjegrund. Följden blir att de får svårt i skolan och hamnar i miljöer med sociala problem.

”Barnen har tak över huvudet och mat för dagen men de får inte det där lilla extra, de kan inte få hjälp med skolarbete och läsläsning och struktur och regler som barn ska ha” (Ann).

Hon menar att barnen ska ha förutsättningar för att vara barn och inte få för mycket vetskap om vuxenvärlden redan tidigt i ungdomsåren. Kanske påverkar familjestrukturerna dessa barn mer än vi tror. De får ta mycket ansvar och bli mer vuxna snabbare än andra barn kanske behöver bli. Flera av informanterna säger att de i framtiden vill bo i egna lägenheter. Två av informanterna bor idag i egna lägenheter och båda berättar att de trivs jättebra. De har båda fått hjälp via sina socialsekreterare att ordna med boendet. Drömmen om en egen lägenhet är stark och kan hänga samman med att bli vuxen och självständig, att få ta ansvar för sig själv. En annan bild som också finns är att många barn upplever att de lever på nåder och att de därför är mycket tacksamma över att de bor som de gör. Många tycker mycket om sina

släktingar även om barnen inte har de bästa förutsättningarna när de bor tillsammans med dem. Internationell forskning visar på att det ställs en hel del förväntningar på ensamkommande barn som placeras i familjehem, förväntningar som kanske inte alltid är helt rimliga. De ska anpassa sig efter den familj de blir placerade i och inte vise versa (Bolea et al., 2003). Vi tycker snarare att det är familjen som borde anpassa sig efter barnets speciella omständigheter och behov för att barnet ska få det så tryggt och lugnt som möjligt. I och med flykten till det nya landet får de dessutom ta mycket ansvar och när de sedan kommer till familjehemmet ska de återgå till att vara barn. De är en rättighet att få vara barn och därför ska detta tillgodose när barnet kommer till det nya landet (Melin, 2004). Denna situation är för vissa barn mycket förvirrande och påfrestande.

Berättelserna kring hur det är att bo i stora familjer skiljer sig lite från person till person. Flera berättar att det är svårt att koncentrera sig med skolarbete och att de inte får vara ifred. Andra barn stör koncentrationen och det är inte alltid lätt att få tid att prata med de vuxna i familjen. Vissa bor eller har bott i familjer som har flera små barn och det innebär att de inte har jämnåriga att umgås med, eller ha gemensamma intressen med. Pedro berättar:

”först när jag bodde hos min styvsyster var det jättesvårt. Hon har barn, jag började skolan och jag kunde inte koncentrera mig på mina studier. Barnen tjtade hela tiden och störde. Jag hade inget eget rum utan fick bo tillsammans med barnen, då var det svårt att koncentrera sig”.

Denna beskrivning säger också något om hans ambition. Han vill vara duktig i skolan och göra andra saker än de andra barnen i familjen. Yonas berättar om en kusin som är jämnårig och som han umgicks mycket med. De hade gemensamma intressen och det var kul. De bodde mitt emot varandra när han bodde i det första familjehemmet. Han säger att det är *”väldigt bra att bo med min kusin, istället kunde jag ha hamnat på ett fosterhem. Hellre en i familjen än någon jag inte känner”*. Vikten av att bo tillsammans med någon de kände sedan innan beskrivs alltså av några som mycket viktig och en trygghet för att de ska kunna få möjlighet att prestera i skolan. Tidigare forskning visar på att om ett ensamkommande barn placeras i ett familjehem där det finns en person som har samma etniska bakgrund har barnet högre betyg i skolan och visar mindre tecken på att vara deprimerade. Andra barn som placeras i familjehem med en annan etnisk bakgrund visar sig inte leda till samma studieresultat och inte heller vad gäller måendet. Stressen över att behöva anpassas till ett nytt land tycktes alltså vara mindre om barnet vistades med en vuxen av samma etniska bakgrund (Porte och Torney-Purta, 1987).

Informanterna blandar mellan de språk de kan och flera talar ytterligare språk utöver modersmål och svenska. Vissa pratar endast sitt modersmål medan andra pratar även svenska i familjehemmen. I de fall där informanterna bott i svensktalande familjehem har informanterna uttryckt att det till en början var oerhört svårt och jobbigt men att de med tiden upplevt att de är mycket nöjda med att de fått öva upp sin svenska, de har fått hjälp med att läsa och skriva och tycker att det varit mycket positivt. I fall där de istället bott i familjehem som pratar modersmålet har åsikterna varit skilda. Några har varit mycket nöjda med att ha möjligheten att kunna prata sitt modersmål och ser detta som en oerhörd hjälp och tillgång. En annan tycker snarare att de borde ha pratat mer svenska i hemmet för att på så sätt kunna bli bättre i det svenska språket. De som bott i släktingbaserade familjehem har upplevt det som att de tvingats klara sig mer på egen hand då inte familjehemmet kunnat svenska och därmed inte kunnat hjälpa dem med läxorna. De gode männen ger delvis olika berättelser kring vad som är viktigt för barnen vad gäller deras boende. Ann säger att barnen inte får det de behöver

om familjehemmet inte behärskar svenskan, då får barnet klara studierna helt på egen hand vilket kan leda till att de så småningom tappar lusten och börjar skolka och struntar i sina studier. Det kan även leda till att barnen får ta ett för stort ansvar då barnet oftast lär sig svenska relativt fort och kan då agera som tolkar åt familjehemmet. Emanuel har däremot en annan bild, han säger att *”det är väldigt svårt för dem att gå till ett svenskt familjehem, det är inte så enkelt”*. Han berättar vidare att han tror att det är viktigt för barnet att komma till en familj som pratar samma språk, annars blir barnet begränsat. De har ett stort behov av att kunna samtala med någon och att kunna komma till tals, därför behövs det vuxna i dennes omgivning som kan deras språk. Emanuel fortsätter och säger att det är att ställa för stora krav på barnen när vi säger att de ska prata svenska och lära sig det i första hand. Han menar också att barnet kan stanna i sin kunskapsutveckling om han eller hon inte får prata sitt språk. Han säger att *”det är en sak att de ska lära sig det svenska språket men att de har rätt till att kunna utveckla sin kunskap från där de var, det har de rätt till faktiskt”*.

”Jag är mycket för att man ska hitta fler familjehem som är utlandsfödda, det är en stor uppgift för socialtjänsten” säger Emanuel som menar att det bästa för barnet är att få bo tillsammans med en familj som liknar barnets ursprungsfamilj, det innebär trygghet för barnet. De har ofta varit med om svåra uppbrott från hemlandet och även mycket på sin resa till Sverige vilket innebär att de behöver en lugn och trygg miljö. Beroende på vilket ursprungsland barnet kommer ifrån finns det ibland släkt som bor i Sverige sedan tidigare och därmed är förutsättningarna goda för dessa barn att hamna i familjer med någon form av anknytning. Vidare menar han att med hjälp av utbildning för familjehemmen finns det förutsättningar för fler utlandsfödda att bli familjehem. Ann berättar om barn som hamnat i familjer med släktanknytning där det inte fungerat på ett bra sätt. Hon säger att *”de kommer till släktingar som de kanske aldrig har sett och de kan komma till släktingar som har massor med problem själva”*. En förutsättning för att ett familjehem med släktanknytning ska fungera är att familjen och barnet har en relation till varandra sedan tidigare, kanske till och med bott tillsammans i hemlandet. Denna situation har Amraz, han bodde granne med den familj han bor tillsammans med i Sverige idag. Han beskriver relationen till familjehemmet som bra och att de ställer upp för honom. I tidigare internationell forskning dras slutsatsen att de måste få behålla kontakten med sin kultur och umgås med andra som har liknande erfarenheter. Detta innebär att de senare vågar läsa sig saker om det nya landet och att de med tiden bygger upp sitt självförtroende igen (Bolea et al., 2003). Ann säger att det inte är viktigt att barnet bor tillsammans med en familj som har samma etniska eller kulturella bakgrund som barnet. Det som är viktigt är att ha en förståelse och acceptans för var och ens uppfattningar och erfarenheter. Hennes uppfattning är att det snarare är bättre för barnet att komma till ett svenskt familjehem. Detta innebär att vi fått två delvis skilda bilder av vad som är att föredra för dessa barn. Tidigare forskning har även visat på att barn som placeras nära sina släktingar lättare kommer in i det nya samhället och presterar bättre i skolan (Mortland och Egan, 1987). Huruvida det är bäst för barnet att bo i ett svenskt familjehem eller inte råder det alltså delade meningar om.

Fadil berättar att han har vänner som inte trivs i sina familjehem. Han har frågat dem om de tror att det beror på att de inte sköter sig, kommer hem sent och festar och så. Han tror att det är just det som gör att de inte trivs. Familjehemmet sätter gränser som vissa inte accepterar och det kan vara en anledning till att de inte trivs. Balansgången mellan att stötta och ställa krav är ibland hårfin. Diana berättar om hur hennes syster ställer krav på henne att hon ska gå i skolan för att det är viktigt. Viss internationell forskning ger en bild av att barnen förväntas anpassa sig till det nya samhället och att de ska förbereda sig på att leva i det nya landet. Om det under den första tiden visar sig att barnet inte uppfyller de förväntningar socialtjänsten

har, dras det ofta slutsatser på felaktiga grunder. Det glöms bort att barnet har genomgått svåra förluster och anpassningen till det nya landet behöver ske på andra villkor. Barnen vill ofta komma in i det nya samhället men förståelse för varje barns individuella omständigheter måste accepteras och handskas på ett bättre sätt av socialtjänstens personal samt familjehemmen (Mortland och Egan, 1987). När vi frågat ungdomarna vem, om någon, som sätter press på dem får vi varierade svar. Några säger att de själva ställer krav på sig, några säger att familjehemmet ställer krav och några säger att de egentligen inte upplever att någon ställer krav på dem.

5.2.2 Fri och ledig tid

Informanterna har många olika fritidsaktiviteter; umgås med vänner och familj, träna, resa, spela instrument etc. Fritiden är som för de flesta unga fylld med roliga saker. Fritiden handlar mycket om att vara tillsammans med vänner och göra gemensamma aktiviteter. Gemensamt för alla är att de beskriver fritiden som ledig, att de kan göra vad de vill. Ingen annan bestämmer över denna tid, utan var och en gör vad den vill. Yonas säger att han identifierar sig med sin träning och att han tränar så ofta det går. Han har många vänner där och de umgås ofta. Om han fick önska skulle han ha mer fritid och mindre läxor. Diana berättar hur hon lärt sig simma. Hon säger att *”innan har jag bara stått i vattnet medan de andra simmar och det gillar jag inte så mycket, det är därför jag vill lära mig att simma. Det är roligt”*. Flera berättar hur de träffar sina vänner när de tränar och att det ibland är vänner från skolan som de umgås med på fritiden. Det viktiga med fritiden är att finnas i ett sammanhang och ha relationer till andra. Det som utmärker relationerna informanterna beskriver är att de är vänner som de valt att umgås med och dessa vänner har valt dem. De är en annan typ av relation, som på ett sätt är mer jämlik, än om man jämför relationer informanterna har till skolpersonal, socialtjänsten eller en god man. De beskriver också hur olika relationer betyder olika mycket i olika sammanhang, de flesta relationer är viktiga beroende på sammanhang. Några beskriver att de vill återuppta fritidsintressen som de hade i hemlandet. Diana säger till exempel att hon vill börja dansa igen. I Dianas fall handlar det förmodligen till stor del om att hon längtar efter sitt hemland och har minnen därifrån som påverkar hennes bild av vad just detta fritidsintresse betyder. Hon vill att minnet ska stanna kvar och göra sig påmint genom att utöva samma intresse i Sverige.

Ovanstående exempel tycker vi visar på hur ungdomarna arbetar med sin självständighet och sin självbild. De vill bli en egen person som helt och hållet bestämmer och ansvarar för sig själv. Denna period i livet är unik för just ungdomar menar Frisé och Hwang (2006) och det är något som i princip alla går igenom. Franzén (2001) skulle förmodligen säga att dessa ungdomar söker sin identitet och att det är något sunt. I sökandets stunder ställs de inför val och beslut fattas. Dessa gör personen starkare och för varje gång det visar sig att valet blev bra ökar självständigheten. Det som vi kan tänka oss är skillnaden är att dessa ungdomar går igenom denna period med mycket driv och höga tankar om vad det ska utmynna i. Anledningen till detta tror vi kan vara att de i samband med flytten till Sverige mer eller mindre tvingats att bli vuxna och ta mycket mer ansvar än vad de hade behövt göra om omständigheterna gjort att de kunnat bo kvar i sitt hemland och vuxit upp där. Vi upplever deras drivkraft efter att bli självständiga som något extra viktigt och vi tänker oss att det beror på att de redan i unga år mognat och tagit mycket ansvar. Samtidigt vill de visa att de är starka och att de minsann ska klara av att leva ett gott liv även om det inte blir i sitt ursprungsland. Vi får uppfattningen om att det är viktigt att göra rätt för sig och att vara duktig. När det går bra får de bekräftelse på att de lyckats och att de kan vara stolta över att ha presterat något som är bra. Många berättar för sina släktingar och vänner i hemlandet att de går i skolan, vad

de gör på fritiden och vad de har för planer och drömmar om framtiden. Fadil säger, ”*men i alla fall har jag kämpat, jag har inga problem, jag kom ensam, men jag har lärt mig*”.

Vad gäller dessa barns fritid säger Ann att det beror på vilken nationalitet de har och om personen är pojke eller flicka, hur mycket om vilken typ av fritid de har. Hon säger att det är många flickor som inte får gå ut utanför hemmet. Pojkar får ofta ha fler fritidsaktiviteter men det är ganska främmande för många invandrargrupper att ha fritid på samma sätt som vi har i Sverige. Fotboll är den vanligaste aktiviteten, det beror troligen på att det är vanligt världen över. Flera pojkar utövar också olika former av kampsporter och Ann tror att det är för att de ska kunna hävda sig när de är i vissa sociala sammanhang. Hon brukar föra en diskussion med de barn som hon är god man för om vad det finns för aktiviteter att göra. Emanuel upplever inte att ungdomarna direkt saknar fritidsaktiviteter utan att de snarare har flera stycken. Han säger att de är kreativa och har en massa idéer om vad de vill syssla med. Han säger också att det är vanligt att barnen söker sig till aktiviteter där det finns andra barn som kommer från samma land, därför att de talar samma språk och det är bra för dem. Han tror att det är mycket viktigt för dem. Vi menar att det är viktigt att de har en meningsfull fritid där de får vara lediga och inte känna att någon annan pressar dem eller bestämmer vad de ska göra. Det är många andra krav som ställs på dessa barn och de behöver verkligen tid för att bara vara barn och umgås med personer som de valt att ha en nära relation till.

Det är en balansgång att väga mellan att utöva samma aktiviteter och prata samma språk som i hemlandet mot att prata ett nytt språk och välja att umgås i nya sociala miljöer. I vårt material finns exempel på detta. Diana väljer att umgås mycket med personer som har samma ursprung som hon och som pratar samma språk. Fadil gör lite av ett annat val, han umgås snarare med personer som inte kommer från samma land eller pratar samma språk. Vi tänker oss att båda dessa personer gör valet av samma anledning. Anledningen är att bilden av ursprunget ska upprätthållas, Diana vill fortfarande vara en del av det medan Fadil vill vara en del av något nytt. Båda dessa personer är ytterst duktiga på att balansera och väga för- och nackdelar mot varandra. I Ahmadi (2006) diskuteras hur etnicitet synliggörs och resonemanget utmynnar i att det syns genom att gränser upprätthålls och att det är viktigt att välja på vilken sida man själv står. Dessa gränser måste vidare bli socialt erkända för att andra ska kunna se hur det föreligger. Återigen är grupperingar och tillhörighet viktigt för varje persons identitet.

5.2.3 Skolgångens betydelse

Flera av ungdomarna berättar att det var mycket viktigt för dem att gå i skolan i Sverige. De är dessutom väldigt ambitiösa och lyckas bra med det som de tar sig an. I skolan får de också en direkt tillgång till det svenska språket. Amraz säger ”*det är roligt i skolan med svenska och matte. Jag fick läsa engelska men jag gör inte det nu. Jag vill kanske göra det nästa år. Jag vill gärna läsa mer svenska*”. Ambitionsnivån är mycket hög bland ungdomarna. De gode männen beskriver att det är en förutsättning att de får tillgång till en förberedelseklass när de är nyanlända. Ann säger att

”de kommer till en ordentlig förberedelseklass, där pedagogiken är upplagd utav SFI lärare och de får lära sig i rätt ordning än att de ska komma in i en klass med bara svenska elever”.

Hennes uppfattning är att vissa skolor är speciellt duktiga på att hantera förutsättningarna för dessa elever medan andra är mindre bra. Detta kan uppfattas som att det är en fråga om resurser i skolan. Vi är av den uppfattningen att det är en grundförutsättning för alla som bor i Sverige att man ska ha tillgång till en bra skolgång, därför är det viktigt att satsa på detta.

Fadil berättar ”*men sen när jag kom till Sverige så sa jag själv att jag måste kämpa och att jag måste lära mig mycket så det kommer, men nu är det bra, jag kan läsa och skriva*”. Han berättar vidare att han går i skolan för sin egen skull och att lärarna ska finnas där för att säga till honom vad han ska göra. Han tycker att det går bra för honom och att han har förutsättningar för att klara sig bra. Pedro tyckte till en början att det var svårt i skolan och att det var kämpigt för honom. Nu trivs han bättre och det går också bättre i skolan. Det är inte lika strikt i skolan i Sverige som det är i hans hemland. Yonas beskriver också att skoldagarna kunde vara mycket längre i hemlandet än vad de är i Sverige. Pedro säger att det är både bra och dåligt att det är lättare i Sverige vilket tyder på att han är van vid att det ska vara högt tempo i skolan och att det ställs höga krav på eleverna. Det kan också vara så att det är motiverande av just den anledningen. Diana berättar att hon ser fram emot att börja i en vanlig klass samtidigt som hon är nervös inför starten. Hon tror att hon är redo och att det kommer gå bra. Tidigare tänkte hon att det inte skulle gå bra i och med språket men nu när hon lärt sig mer svenska tror hon att det kommer gå bra. Detta handlar om att bygga på sitt självförtroende, att bli stark i sig själv och hitta sin nya position gentemot nya människor i nya miljöer som exempelvis skolan. Bunar (1998) skriver om hur skolan är en arena för reproduktion av attityder och fördomar som senare är mycket svåra att jobba bort. Kan det vara så att det är denna bild som dessa ungdomar jobbar emot. De beskriver att de kämpar mycket för att vara duktiga och bli accepterade i skolan. Bunar (ibid.) skriver vidare om hur det bildas inofficiella grupper i skolan och att det innebär att inte alla elever har samma förutsättningar eller villkor. Dessa grupperingar upprätthålls också delvis av ungdomarna själva genom att de använder sitt språk i skolmiljön och att de söker sig till andra som har samma ursprung. Fadil som väljer att umgås med andra elever från skilda delar av världen, markerar att det är viktigt att vara socialt öppen och att flera personer runt honom speglar hans identitet.

Yonas säger ”*skolan är meningen med livet, annars blir man arbetslös*”. Han inställning är helt klar, han är fullt medveten om vad det betyder att gå i skolan och att det är avgörande för framtidsutsikterna. Han berättar vidare att han ibland tänker att han inte orkar med skolan ”*fast då tänker jag att jag ska göra det, jag kan ju inte hoppa av. Det är viktig*”. Han berättar vidare om sina planer att läsa vidare på universitetet. Att få en utbildning innebär att man blir något och det kan ses som en delidentitet (Frisén och Hwang, 2006). Emanuel beskriver också hur skolan är av stor betydelse för barnen. Det innebär att de får struktur över tillvaron samtidigt som de utvecklas socialt och får nya vänner. De får öva på kamratskap och på att lyssna på andra. Forskning gällande utbildning genomförd av Bates (et al., 2005) visar på att barnen borde bli erbjuden individuell undervisning i det nya landets språk. I Sverige sker motsvarande undervisning genom SFI och förberedelseklasser, dock är undervisningen inte individuell.

5.3 Signifikanta andra

Personens identitet formas i ett ständigt samspel med närstående i omgivningen. Dessa personer speglar då vem individen är (Franzén, 2001). I och med invandringen till ett nytt land förlorar personen en del av det som han tidigare uppfattat som sin identitet, han ställs då inför stora utmaningar i processen att hitta sin identitet. I denna process är de i ens närhet avgörande. De individer vi väljer att interagera med är de som bekräftar och ger oss en positiv självbild. Vissa av dem betyder mer än andra, dessa kallas för *signifikanta andra*. Deras tankar om oss är viktiga och det betyder särskilt mycket att bli sedd och accepterad av dem (ibid.). Alla ungdomarna uttrycker att de har haft någon eller några personer som har varit särskilt viktig för dem i deras liv här i Sverige. De beskriver att det har varit någon som har brytt sig om dem, som har förstått dem eller som bara har lyssnat på dem. Mer konkret förklarar de att denne personen brukar ringa dem och kolla hur de mår, hur det har gått i skolan och vad de ska göra under dagen. Några av dem har haft en definitiv person som de har kunnat vända sig till rörande allt, medan de flesta har haft lite olika personer de vänt sig till lite beroende på vad det är det har handlat om. De har alla dock påpekat att de har många människor i sin närhet som de bryr sig om och som bryr sig om dem. Här följer en redogörelse över deras signifikanta andra;

5.3.1 Kontakten med ursprunget

”Mamma och pappa är alltid mamma och pappa” (Ann). Ungdomarna berättar alla att de har en stor saknad efter sin familj och släkt som är kvar i hemlandet. De har känt sig mycket ensamma här i Sverige och gråtit mycket i saknaden efter sin familj. Franzén (2001) belyser att personer som brutit upp och bytt land har förlorat de signifikanta andra som tidigare varit med och skapat deras identitet. Personen förlorar den bekräftelse av självet som den tidigare fått och möjligheten till spegling försvinner. Dessa ungdomar har genom flytten till Sverige förlorat sina föräldrar och då även de personer som har varit deras signifikanta andra. Föräldrarna har varit en stor del av barnens liv och det är således en stor spegelskärva som försvinner då de tvingas av olika skäl lämna föräldrarna bakom sig. Detta ger inte bara en känsla utav förlust utan även en känsla av identitetsförvirring. Bilden de har av sig själva stämmer inte längre överens med den bild som deras nya omgivning har på dem. För den nya omgivningen ses de kanske som ett utsatt och ensamt barn, som tvingas till att starta ett nytt liv, medan de själva ser sig som starka individer som nu kan och vill förvalta möjligheterna till ett nytt liv.

För att kunna behålla den bild de har av sig själva kan en lösning vara att behålla kontakten med den familj och släkt som ännu finns kvar i hemlandet. Ungdomarna berättar att de har regelbunden kontakt med sin ursprungsfamilj, de brukar antingen ringa eller chatta, några av dem har även haft möjlighet att träffa dem. De är viktigt för dem att hålla kvar denna kontakt och deras ursprungsfamilj ses som en del av deras liv. Föräldrarna får även vara en del av det liv ungdomarna har här genom att de berättar om sin situation i Sverige, de pratar om vänner, skola och andra saker som händer i deras tillvaro. På så sätt kan ungdomarna knyta samman den ursprungliga identiteten med den nya.

”De säger till mig att jag inte får träffa killar som dricker eller bråkar, att jag ska akta mig från dem för jag har inga problem, du har allt säger de, du har uppehållstillstånd, du har lägenhet, du får inte träffa såna människor, det är inte bra för dig. De säger det till mig. Men ibland tänker jag själv också, man måste tänka själv, jag är inte barn. Jag kan klara mig själv” (Fadil).

Fadil berättar här om de uppmaningarna han får från sina föräldrar. Han håller med om det de säger och lyssnar på dem, men samtidigt säger han att han nu är en vuxen person som kan räkna ut detta på egen hand. Han behåller således sin bild som son, men har samtidigt fått en ny bild av sig själv som självständig och vuxen. Han befinner sig i en självständighetsprocess där han vill frigöra sig från sina föräldrar och därmed skapa en egen, fri identitet (Frisén och Hwang, 2006).

Både Ann och Emanuel berättar att det är mycket viktigt för barnen att behålla kontakten med sin ursprungsfamilj då det är en trygghet. Ann berättar att barnen många gånger är rädda för att berätta för sitt familjehem eller för myndighetspersoner att de har en kontakt med sin familj, de är rädda för att då tvingas flytta tillbaka till sitt hemland. Därför är Ann mycket noga med att poängtera för barnen vikten av att de ska behålla kontakten med sin familj och hon pratar även med familjehemmen så att de bidrar med att köpa telefonkort så de kan ringa till sina föräldrar utan att det behöver gå från barnens egna fickpengar. Emanuel påpekar dock att denna kontakt med ursprungsfamiljen brukar klinga av då barnen börjat komma in i samhället, i samband med att de börjat skolan och då de fått nya vänner. Det kan då tänkas att barnens ursprungliga identitet börja försvinna och att de då har fått nya speglar och spegelbilder. Då man börjat skapa sig en ny identitet är det inte längre lika viktigt att spegla sig med det som var (Franzén, 2001). Diana kom till Sverige tillsammans med sin bror och hon berättar att han har varit ett oerhört stöd för henne då han har kunnat förstå henne i och med att de har samma bakgrund och att de har gått igenom samma situationer. Då Diana lämnade hemlandet förlorade hon större delen av sin familj och sina vänner, hon förlorade därmed många av sina signifikanta andra. Brodern som följde med fick då en än mer viktig roll då han kunnat spegla hennes ursprungliga identitet. Diana fortsätter sin berättelse och säger att hon numera vänder sig till sin syster om det är något hon behöver prata om, det var även hennes syster som hjälpte henne ur den depression hon gick igenom i början av tiden i Sverige. Då Diana börjar skapa sig en ny identitet i Sverige blir istället hennes syster än mer viktig då hon efter ett tag upplever att hon kan identifiera sig mer med henne än med sin bror.

Franzén (2001) belyser att personer som brutit upp från sitt land ofta kommer tillsammans med någon familjemedlem eller vän. Det händer även att de känner någon släkting eller bekant i det nya landet. Man kan då tänka sig att denne individ har med sig en trasig spegel, men där släktingarna och de bekanta får spegla delar av dennes identitet och på så sätt vara spegelskärvor som fortfarande sitter kvar på spegeln. Både Yonas och Fadil berättar att slakten här i Sverige har varit väldigt viktiga för dem.

”Jag älskar min farmor! Jag har varit hos henne varje dag sedan jag var liten och hon har uppfostrat mig. Jag har allting varit det speciella barnbarnet för henne”
(Yonas).

Slakten har varit viktig för dem då de har varit en del av deras ursprung och tradition. De benämner båda en särskild kusin som har hjälpt dem och motiverat dem. Fadil berättar även att kusinen har hjälpt honom att förtrösta mer på Guds ledning och att förstå att Han kommer att bistå med den kraft han behöver. Med hjälp av slakten har de kunnat återspegla delar av den individ de en gång varit och detta har gett dem en stabilare och tryggare grund och de har därmed vågat utforska den nya identitet de skapat sig.

5.3.2 Att få nya vänner

Alla informanterna pratar om att det är viktigt med vänner. De säger att de har många kompisar och att deras vänner har betytt mycket för dem. Vår identitet påverkas ständigt då vi

träffar människor eller då vi befinner oss i olika kulturella sammanhang (Franzén, 2001). De människor vi har i vår närhet är därmed av oerhörd vikt för oss, de har makt till att påverka den bild vi har av oss själva, de kan antingen vara stärkande eller nedbrytande. Många av ungdomarna återkommer gång på gång med vikten av att välja rätt vänner. Yonas berättar att han inte vill umgås med sina klasskamrater, då de till största del är ute och festar och dricker alkohol. Detta har även flera av de andra ungdomarna berättat, de menar att det inte är bra att umgås med fel människor då det kan påverka deras framtid på ett negativt sätt. Yonas säger:

”Man ska inte umgås med fel personer heller. Man ska umgås med dem som bryr sig om dig. Man ska inte umgås med folk som inte bryr sig.”

Det finns andra vänner som istället fått vara med och stärka självbilden. Pedro berättar att hans vänner och arbetskamrater har varit till stor hjälp för honom. Han berättar om en speciell situation som betydde särskilt mycket för honom;

”Det var min första svenska kompis som hade en födelsedagsfest, då var det bara svenskar där och jag fick vara med, det var jättesnällt av honom att presentera mig för sina kompisar, även om jag inte kunde prata svenska, men det var jättesnällt av honom att göra det.”

Det betydde oerhört mycket för Pedro att bli inbjuden till en födelsedagsfest med bara svenskar. Det spelade ingen roll att han inte kunde prata med dem, det viktiga var att han hade blivit bjuden och att han nu kunde känna tillhörighet till en ny grupp människor. Arbetskompisen fick genom sin handling att bjuda in Pedro vara med och stärka den bild Pedro hade av sig själv, han fick ett ökat självförtroende till att våga bygga upp en ny vänskrets. Detta är även något som tidigare forskning belyser; enligt Bates (et al., 2005) kan det vara stärkande för en individs självförtroende om den lyckas bygga upp en ny vänskrets, detta bidrar till att individen kan acceptera sig själv och sin situation bättre. Fadil berättar att han numera känner sig mycket trygg och säker i det svenska samhället och att han därmed har haft möjlighet att hjälpa sina kompisar som går igenom samma känslor och utmaningar som han själv gjorde när han kom hit. Han påpekar att han är mycket glad över att han kan hjälpa någon annan och vara ett stöd. Det Fadil berättar är att han är någon annans signifikanta annan. Han påverkar dem i sin omgivning genom att stärka deras bild på sig själva. Detta leder i sin tur tillbaka till Fadil då hans vän bekräftar honom som en hjälpare, vilket även stärker Fadils självförtroende.

Tidigare forskning belyser att barnen behöver behålla kontakten med sin kultur och umgås med andra som har samma erfarenheter som de själva för att på så sätt få självförtroende till att våga lära sig om det nya landet (Bolea et al., 2003). Detta är även något som framkommit i vårt material. Ungdomarna har många vänner som har samma erfarenheter som de själva och att de har varit ett stöd för dem då de upplever att det finns andra i deras närhet som verkligen kan förstå vad de har gått igenom. Pedro berättar om en vän med liknande bakgrund som honom själv som han brukar vända sig då han vill bearbeta något. Med hjälp av denne vän kan de tillsammans diskutera kring erfarenheter de har och hjälpa varandra in i det nya samhället.

5.3.3 Lärare

Tidigare forskning visar att läraren har en viktig roll för barnets välmående då läraren ofta är en vuxen kontakt som ger barnet hopp och stöd (Löwén, 2006). Även genom denna studie har läraren visat sig ha en viktig roll för ungdomarna. Lärarna har varit någon som har frågat om

ungdomarnas mående och som har brytt sig om dem. Ann berättar att skolläraren är en oerhört viktig person då de uppmuntrar och ger barnet kunskaper om det nya samhället. Hon berättar vidare att läraren ofta är uppmärksam på om ett barn inte mår så bra och att de då pratar lite extra med dem. Barnen får ofta ett förtroende för lärarna då de är en vuxen trygg kontakt och förebild som de kan lita på. Enligt Bates (et al., 2005) tror många att det kan vara skadligt att fråga barnen om hur de mår. Istället blir de ofta lämnade ensamma med bearbetningen av deras upplevelser och erfarenheter. Många kanske tänker att man inte vill påminna barnet om det som den förlorat, man kanske även känner en rädsla över att inte kunna hantera barnets eventuella reaktion. Men det som ungdomarna i denna studie uttrycker är snarare att de verkligen uppskattat då någon frågat dem om hur de har det. För dem har det ofta varit just läraren som vågat ställa frågan och som tagit sig tid att lyssna. Lärarens intresse för dem har därmed varit en hjälp för dem att veta att någon faktiskt bryr sig om dem.

5.3.4 Familjehem

Tidigare forskning visar att barn som har varit med om något traumatiskt eller förlorat någon närstående behöver ha ett bra socialt stöd i tillvaron, de behöver ha någon som de känner att de kan prata med, någon som lyssnar på dem och som bryr sig (Bates et al., 2005). Fadil berättar att hans familjehem har betytt oerhört mycket för honom då de, som han uttrycker det, har hjälpt honom med allt. Han berättar att de har tröstat honom när han varit ledsen, att han har kunnat vända sig till dem och prata om det han gått igenom samt att de har hjälpt honom att försöka se med förhoppning på framtiden. Han berättar att de har hjälpt honom att ta dagen som den kommer. Familjehemsföräldrarna beskrivs även som "extra föräldrar", då de lagar mat till dem varje dag och pratar med dem om hur dagen har varit. Pedro som numera bor i egen lägenhet beskriver relationen till sin förra familjehemsmamma; "*hon har varit som min andra mamma, det är hon fortfarande*".

5.3.5 Gode män

Ungdomarna har lite olika erfarenheter av sin god man, ingen av dem definierar dock denne som någon särskilt viktig person utan mer som någon som kan hjälpa dem med formella handlingar. Yonas berättar att han endast träffar sin god man då det är något möte med socialtjänsten eller liknande. Han beskriver sin god man med att han är en person man kan vända sig till för att få hjälp med pappersarbete. Diana har varit nöjd med sin god man, de fikar tillsammans ibland och pratar om hur hon har det. Amraz var även han nöjd med kontakten med sin god man, men beskriver att han tyckte det var svårt när hans god man plötsligt en dag, när han fyllde arton år, inte längre fanns där för honom. Han berättar att han egentligen visste att han bara skulle ha tillgång till sin god man fram tills den dagen, men han tyckte ändå att avslutet blev väldigt hastigt. "*Jag ringde henne men hon svarade inte, det var tråkigt för mig. Jag undrar varför hon inte svarade. Jag tyckte att hon skulle svara*" berättar Amraz.

Både Ann och Emanuel tror att gode mannen är en viktig person för barnen då den har en stödjande roll och för barnens talan. Ann berättar även att vissa barn kallar henne för mamma. De berättar att det dock kan ta ett tag innan de får deras tillit då barnen ofta är rädda och misstänksamma, särskilt mot myndighetspersoner. Ann berättar att hon måste vara tydlig med att hon inte arbetar för socialtjänsten eller Migrationsverket. Denna misstänksamhet kan ha att göra med att barnen träffar så många olika typer av människor och därför inte kan sortera mellan vilka som är onda och goda. Misstänksamheten kan grunda sig i att barnen inte har en god erfarenhet av myndighetspersoner från hemlandet, flera har där blivit utsatta för våld eller övergrepp. Emanuel anser att det bästa för barnet vore om den gode mannen kunde prata deras hemspråk. Barnen har ett stort behov av att prata och berätta om allt som de har varit

med om, men om den som är god man inte kan barnets språk så uppstår det en barriär mellan dem och barnet kan inte vara så öppen som den kanske vill.

5.3.6 Socialsekreterare

Alla ungdomarna har kontakt med socialtjänsten. Då de beskriver denna kontakt får vi delvis skilda berättelser. Flera är nöjda med sin socialsekreterare och de upplever att de har fått göra sin röst hörd och att de har fått mycket hjälp. Vi får också uppfattningen att dessa kontakter varit viktiga för dem. Andra berättar samtidigt att de saknar visst stöd, Pedro säger att han hade önskat att han haft mer kontakt med sin socialsekreterare. Yonas berättar att han har en känsla av obehag när han tänker på socialsekreterare. Han kommer ihåg från då han var liten när personal från socialtjänsten kom och att de hela tiden ställde en massa frågor.

5.4 Språket som identitetsmarkör

Både Angel och Hjern (2004) samt Bolea (et al., 2003) belyser att en av de första utmaningarna som det ensamkommande barnet möter är att lära sig språket. Detta är något som tydligt framkommit i studien. Språket har visat sig vara väldigt väsentligt för de ensamkommande barnens delaktighet, respekt och framgång i det svenska samhället. När de pratar om språket är det inte bara vikten av att lära sig grammatiken eller utöka sitt ordförråd, de poängterar även att det är viktigt att ha ett bra uttal. Många av dem beskriver det svenska språket som det största problemet och det som var jobbigast med att komma hit. De berättar om situationer när de vistas i samma rum som andra människor men då de inte kunnat umgås med dem för att de inte kunde förstå vad de sagt eller för att de inte kunnat göra sig själva förstådda. De har alla fått kämpa för att lära sig svenskan.

”Jag tänker ibland att jag aldrig kommer att lära mig språket, att jag inte kan, men nu tror jag att det kommer att gå bra, men det är svårt, svårare än engelskan” (Diana).

Svårigheterna med att förstå och att kunna göra sig förstådd har lett till att vissa av dem upplever att de har haft svårt att komma in i det svenska samhället och att få svenska vänner. För att lyckas anpassa sig anser de att de måste kunna prata bra svenska. *”Kan man prata svenska perfekt är det inga problem”*, säger Amraz. Många anser att det allra bästa vore att lära sig språket. De menar att svenskan är grunden till fortsatt utbildning samt för att senare kunna få jobb. De uttrycker alla att språk är något som är väldigt viktig för dem.

Språket är inte bara ett medel för kommunikation, genom språket visar personen samtidigt upp sin inre identitet. Då man varierar sitt språkbruk kan man visa upp olika sidor av sig själv och därigenom visar man också vilken gruppering man tillhör, man visar på olika identiteter (Frisén och Hwang, 2006). Språket blir ett redskap för hur de talar om för sig själva och för andra om vilka de är, de bekräftar sin inre identitet genom att använda sitt språk eller välja bland de språk de använder. Då de beskriver vilket språk de använder är svaren olika, de berättar att val av språk beror på vem de umgås med, var de är och vad de gör. *”Jag blandar mellan svenska och kurdiska, det är det många som gör”* berättar Amraz. Denna typ av blandning mellan de olika språken verkar vara det allra vanligaste. De använder sig av det språk som för tillfället ligger närmast tillhands och som för tillfället är mest passande. De flesta säger att de föredrar sitt modersmål och om de skulle få välja så skulle de självklart välja sitt modersmål. Oftast pratar de sitt modersmål hemma, tillsammans med vänner och på skolan, vissa säger att de nästan inte alls pratar svenska, inte ens på skolan. Fadil säger däremot att han nästan alltid pratar svenska, han berättar att han så gärna vill lära sig språket så han själv väljer att endast umgås med dem som inte pratar hans språk.

”Jag har många vänner, men inte såna som pratar mitt språk. Det är därför jag nu kan prata lite svenska. Om man bara är hemma och sitter och tittar på tv hela tiden så skulle man inte lära sig någonting, du vet, man måste träffa andra som pratar svenska, det måste man göra för att klara sig” (Fadil).

Ovanstående stycke visar på att de alla ser lite olika på sitt modersmål. Bunar (1998) säger att man kan se modersmålet som en delidentitet och menar att det därmed är av stor vikt för ungdomar att de inte upplever att de förlorar detta språk. Samtidigt talar Frisé och Hwang (2006) om att språket är knutet till identitetsutvecklingen genom att den markerar differentiering både från barndomen och från föräldragenerationens ideologier och språkbruk.

Differentiering är en markering av att vara någon egen, det vill säga någon som inte endast är en förlängning av föräldrarna och andra vuxna och definitivt inte ett osjälvständigt barn. Dessa ungdomar har genom att komma hit till Sverige och genom att lära sig svenska fått en ny delidentitet. De är alla olika i hur mycket de vill låta denna nya identitet ta plats i deras liv. Några av dem visar tydligt att de inte vill riskera att förlora sin identitet från hemlandet och är därför mycket måna om att umgås i kretsar där det endast talas deras modersmål. Samtidigt är de mycket måna om att lära sig det svenska språket och tar sin skolgång på största allvar. Andra är mer angelägna om att låta denna nya identitet växa fram och vill därigenom visa att de nu är självständiga individer som nu måste klara sig på egen hand. De tar därmed till viss del avstånd från hemlandets språkbruk och ideologier för att satsa mer på det nya livet här i Sverige, för att satsa på framtiden med fortsatt utbildning och arbete.

Något som varit till stor hjälp för vissa av dem har varit att deras lärare har kunnat deras språk och att de på det sättet fått hjälp när de inte förstått något. För en av informanterna var just detta den stora räddningen för att lyckas komma in i samhället. Löwén (2006) beskriver just att läraren har visat sig ha en betydande roll för ensamkommande barns inlärningsförmåga. Emanuel säger att det är viktigt att barnen har en lärare som kan deras språk för att de inte ska behöva stanna upp i sin kunskapsutveckling. Han beskriver vidare vikten av att ha en bra grund för att klara sig bättre i livet, denna grund består delvis av att kunna sitt språk. Han berättar att barn som verkligen kan sitt modersmål ofta klarar sig bättre i skolan, för att kunna lära sig ett nytt språk måste man först klara av sitt egna. Om de kommer hit till Sverige utan att riktigt kunna sitt eget språk, då har de inte heller något att relatera till och måste då på sätt och vis börja om på nytt. Detta kan vara väldigt betungande för barnen vilket kan leda till att det går dåligt för dem. Detta är även något som Angel & Hjern (2004) belyser. Hur snabbt ett barn kan lära sig ett nytt språk kan även bero på den studievana barnet har sedan tidigare. Alla förutom ett av barnen har gått i skolan i sitt hemland och de som tidigare gått i skolan berättar att de har kunnat relatera till något då de lärt sig svenskan. Fadil gick aldrig i skolan i sitt hemland, han berättar att han där kunde bli retad av sina vänner för att han inte kunde läsa vägskyltarna, han berättar att han skämdes för detta och tyckte det var mycket jobbigt. Det var just denna känsla som fick honom att bli motiverad till att verkligen lära sig svenskan. Han berättar:

"I mitt hemland kunde jag ju prata, men jag kunde inte läsa och skriva. När jag kom till Sverige tänkte jag att om jag inte läser, skriver och inte pratar, vad skulle jag då göra, jag skulle inte få stanna här. Det är jobbigt, för alla människor inte bara för mig, det är bra att lära sig språket".

Fadil blev alltså än mer motiverad till att verkligen satsa på att lära sig språket. Han fick för första gången lära sig ett språk och han berättar med glädje hur han nu kan läsa tidningen och reklamskyltarna när han åker spårvagn. Han har genom att han nu lärt sig det svenska språket fått ett större självförtroende. Franzén (2001) säger att det kan vara stärkande för en individs självförtroende om man upplever att man kan behärska det nya språket och att det i sin tur leder till att man får kontakt med andra människor.

"Innan i mitt hemland kunde jag prata två språk, men nu kan jag svenska, persiska, kurdiska, arabiska, engelska och somaliska. Jag har lärt mig många språk här i Sverige och det är bra" (Fadil).

Många av dem berättar precis som Fadil gör här ovan att de numera kan prata många språk, de har nämligen inte bara lärt sig svenska här utan har även genom sina vänner fått lära sig än

mer språk. Friséen och Hwang (2006) menar att detta kan leda till något positivt då personen känner sig duktig och begåvad. Om man däremot inte behärskar språket kan detta leda till en sämre självbild och en känsla av att inte kunna uttrycka sig. Detta är något som Diana uttrycker;

”Jag tycker det har varit svårt att komma in i det svenska samhället, det svåra har varit att prata. Det är många ord som jag inte förstår, vilket gör att jag inte kan förstå människor. Jag vill prata med dem, men vi förstår inte varandra, ibland blir jag arg och vill att de ska förstå mig.”

Diana uttrycker en frustration över att inte kunna göra sig förstådd, hon upplever att hon inte kan kommunicera med svenskar och detta gör att hon känner vanmakt och det är inte en känsla hon uppskattar. Detta kan leda till att individen drar sig från situationer där den utsätts för denna känsla av maktlöshet. Man vill inte befinna sig i situationer där man hela tiden bryter ner sitt självförtroende. Diana fortsätter sin berättelse och säger att hon endast umgås med vänner som pratar spanska, hon har inga svenska vänner *”jag skulle vilja ha mer svenska vänner, men jag hittar bara spanska vänner”*. Hon säger att hon upplever svenskar som lite kallare människor och att de varit svåra att prata med, att de inte är så kommunikativa. Hon förklarar vidare att det på grund av språket gör det mycket svårt att få kontakt med svenskar och att hon således drar sig för att skapa kontakt med dem, *”jag tar kontakt med andra människor än just dem.”*

5.5 Ursprungets påverkan på framtiden

Ungdomarna beskriver sin framtid genom att både knyta an till hemlandet och det nya livet i Sverige. Deras identitet förändras genom en balansering mellan den egna upplevelsen att höra ihop med något eller någon samtidigt som andra speglar deras kulturella tillhörighet (Frisén och Hwang, 2006).

5.5.1 Bilder av hemlandet

Alla benämner de landet de är födda i som sitt hemland. Yonas säger ”*det är fortfarande mitt hemland, mitt kött och blod*”. Ett par av informanterna har dessutom bott delar av sina liv i ett grannland och även detta land beskrivs i termer av hemland. Alla beskrev känslan för hemlandet med inlevelse och minnen från den tiden är i allra högsta grad närvarande. De uttrycker alla saknad efter något från tiden i hemlandet. Det kan handla om högtider, traditioner, mat eller om språket. När vi pratar med ungdomarna om vad de identifierar sig med, nämner alla sitt hemland. Pedro uttrycker att han har tappat sin kultur och att han därmed har tappat en del av sin identitet. Att identifiera sig med någon del av sin kultur gör förmodligen de flesta människor. Om denna del tas bort från en blir det märkbart och saknaden känns tydligt. Att omvärdera vad som är viktigt för en och hitta ett sätt att hantera denna förlust innebär att personen genomgår en identitetskris. Friséen och Hwang (2006) menar att man behöver genomgå en sådan prövning för att bli säker på sig själv och för att finna sin identitet. Vi ser hur dessa ungdomar jobbar mycket med denna pusselbit och eftersom det inte är självvalt upplever vi att det är aningen orättvist. Om de signifikanta andra som tidigare speglat ens identitet har bytts ut, kan det innebära att nya sidor av en visas. Upplevelsen av detta kan vara positiv eller negativ och för våra informanter har det inneburit blandade känslor. Det som Angel och Hjern (2004) beskriver som inre och yttre identitet får sig en törn. Flera av våra informanter beskriver hur delar av identiteten delvis rubbats, vilket gör att personen kommer i gungning. De brottas alla med upplevelsen kring hur de uppfattas och vad som är deras identitet i förhållande till hemlandet.

I hemlandet bodde ungdomarna tillsammans med en eller flera personer i sin ursprungsfamilj. De beskriver känslan av saknad och ledsamhet när de berättar om sitt hemland och pratar om det. Några beskriver också hur de saknar kulturen i sitt hemland och vissa bevarar sin kultur i Sverige genom att äta samma mat eller utöva vissa fritidsaktiviteter som de gjorde där. Genom att hålla kontakten med vänner och familj i ursprungsländerna blir inte heller avståndet så långt till kulturen. En stor del av att behålla bilderna av hemlandet är att prata om minnen och erfarenheter från den tiden. Bolea (et al., 2003) beskriver denna situation som utmärkande för den första tiden i det nya landet. Allt är nytt och mycket är förvirrande vilket är en helt naturlig reaktion på vad de varit med om. Många beskriver just denna första tid som svår eftersom de inte kan göra sig förstådda. För de flesta av våra informanter betyder föräldrar, syskon och annan släkt oerhört mycket än idag. Diana säger exempelvis att hon tänker på sin mamma när hon tänker på sitt hemland. Flera beskriver själva ögonblicket när de reste från sitt hemland för att komma till Sverige som det mest traumatiska. Många har starka bilder av detta tillfälle. Fadil säger:

”första gången när jag lämnade mina föräldrar var det jättejobbigt, jag kunde inte sova. Jag kunde inte, jag tänkte att hela Sverige var ett rum, jag är i ett rum och att de har låst dörren och att jag var ensam i rummet”.

Känslan av att vara helt ensam i det nya landet Sverige är det flera som beskrivit när de jämför med hur de hade det i hemlandet. Denna känsla avtar med tiden och de kommer till ro med nya vänner och ett nytt liv i Sverige. Samtidigt finns en stor ambivalens i känslan för

hemlandet och känslan för Sverige. Diana beskriver tydligt *”det svåraste med att komma till Sverige har varit att lämna min mamma och att starta ett nytt liv här, för det har verkligen varit ett nytt liv”*. Hon säger först att hon inte vill åka tillbaka och sen funderar hon och säger *”men jag vill egentligen båda två, för att min mamma är där”*. Detta uppfattar vi som att hon verkligen står i ett vägskäl och att hon gärna skulle vilja välja båda vägarna.

Två av informanterna berättar om att de blivit utsatta för direkt våld i sitt hemland. Fadil har blivit slagen och hotad av sin far, som tvingat honom att gå till skolan. Här i Sverige trivs Fadil mycket bra i skolan och han har berättat det för sina föräldrar. Amraz har blivit slagen av polis på allmän plats på väg till och från jobbet. Det är en av anledningarna till att han inte kan bo i sitt hemland. Även Fadil har blivit utsatt för våld på allmän plats av myndigheter, han har även bevittnat mycket hemsgheter. Yonas kom till Sverige för att det var inbördeskrig i hans hemland. Rimsten (2006) skriver i sin forskning hur barn mår som bevittnat krig eller andra hemsgheter och vi har i vårt material sett att det finns upplevelser och bilder från hemlandet som handlar om just detta. Givetvis påverkar detta varje människa som blivit utsatt för något så fruktansvärt och den bild vi fått är att ungdomarna bär med sig dessa bilder men att de samtidigt vet att de inte kan bli utsatta för liknande situationer i Sverige. Här upplever de tillvaron trygg och att de kan röra sig fritt.

5.5.2 Mötet med det nya landet

Då det är mycket troligt att dessa fem ungdomar kommer att stanna i Sverige under lång tid, kanske för all framtid, har de också funderat över hur de ska leva här. De har funderat över vad deras ursprung betyder i mötet med det nya landet Sverige samt om och hur de ska anpassa sig till en ny kultur. *”Man vänjer sig med folket som bor här”* säger Yonas som vi uppfattar trivs med det liv han lever i Sverige. När vi träffar honom möter vi en kille med goda tankar om sitt nya land och vad det betyder för honom att få bo här. Samtidigt är det flera som beskrivit hur de fått kämpa mycket för att nå dit som de befinner sig idag. Den första tiden i Sverige var tuff för dem. Även om de egentligen var barn när de kom så blev de alltmer och snabbare vuxna efter ankomsten. Fadil bestämde sig för att kämpa och lyckas när han kom till Sverige. Han skulle klara sig själv och han var målmedveten. Hur mycket och på vilket sätt de ska anpassa sig eller integreras i det svenska samhället är en ständigt aktuell fråga, inte minst i media. Informanterna påvisar i många av sina berättelser vikten av sitt ursprung samtidigt som ingen tvekar eller verkar osäker i sitt beslut om var de ska bo i framtiden. Bolea (et al., 2003) skriver i sin forskning om barn som genomgått många svårigheter i anpassningen till det nya landet. Språk samt materiella och kulturella skillnader är mest påtagliga och är därför en utmaning. Alla vi intervjuat har pratat om språk som en viktig markör på flera sätt. Andra kulturella skillnader är mat och traditioner. Dessa har vi inte lika starka belegg för att de är påtagligt jobbiga, de flesta hanterar dessa situationer på ett mycket kreativt sätt. Vidare skriver Bolea (ibid.) om att vissa barn vill återvända som lyckade människor till sina hemländer med hög utbildning med drivkraften om att återförening ett splittrat land. Detta är inte tydligt bland våra informanter. I Yonas berättelse anas att det skulle kunna bli utfallet om han väljer att flytta tillbaka till ett av sina hemländer. Vi ser detta mer som en tillfällighet att det eventuellt blir så, han är oavsett motiverad till att läsa vidare på universitetet och det har inget samband med att han eventuellt ska flytta tillbaka.

Ahmadi (2003) skriver att när en person från ett samhälle där familjens roll är överordnad individens kommer till Sverige, som är ett individualistiskt samhälle, blir krocken stor och dessutom negativ. Ungdomarna som vi intervjuat kommer alla från samhällen av kollektiv karaktär varför vi har funderat över just denna idé. Ungdomarna visar tydligt i sina svar att de ser på sig själva som självständiga individer som bestämmer över det liv de vill leva och det

är endast de själva som kan stå till svars för livets utgång. Visserligen lyssnar de på råd de får från sin familj och sina släktingar men de påpekar ändå klart och tydligt att det är egna individer som fattar egna beslut. Enligt Ahmadi (ibid.) skulle denna förändring innebära att dessa ungdomar har förlorat sin identitet och integritet då bandet mellan individen och hennes naturliga anknytningar har brutits. Vi ser detta som en balansgång mellan vad historien betyder för framtiden. Beror då denna individualistiska framförhållning på att de nu har anpassat sig till det svenska samhället och därmed lämnat delar av deras kulturella arv eller beror det på att de genom flykten från sitt hemland vände sig vid att tvingas fatta egna beslut för att kunna överleva? Kan vi se på detta fenomen som en del av en identitetskris? Emanuel pratar om att när barnen kommer hit så kan de hamna i en identitetskris, särskilt om de placeras i ett svenskt familjehem. I familjehemmet saknas det då oftast uppfattningar om deras ursprungskultur och språk och han tror att det blir svårt för dem att må bra om de inte har liknande referensramar som i hemlandet.

Emanuel beskriver att de ensamkommande barnen ofta tror att livet kommer att bli bättre så fort de fått uppehållstillstånd. De tror då att de ska få egen lägenhet och att allt annat ska ordna upp sig. Han beskriver att de har otroligt höga förhoppningar och att de inte riktigt vet hur det går till, han har vid flera tillfällen fått förklara för dem hur saker och ting fungerar på riktigt. Emanuel beskriver att det är väldigt svårt för barnen att komma från en annan kultur och tradition och att sedan försöka anpassa sig till det svenska samhället. Eftersom de inte har någon stabil familjegrund är de än mer beroende av vuxna människor som ser dem och bryr sig om dem. Han berättar att barnen gärna vill passa in i samhället och om det då inte finns vuxna som vägleder dem är risken stor att de hamnar i dåliga umgängeskretsar och slutligen i kriminalitet. Känslan för hemlandet ändras delvis när beslutet om uppehållstillstånd kommit beskriver Fadil. En av de gode männen bekräftar detta genom att beskriva hur det underlättar för personen att kunna resa hem till sitt hemland och besöka sin familj. Alla informanterna har rest till ett annat land och träffat släktingar och vänner efter att deras uppehållstillstånd blivit klart. Vår tanke kring detta är att informanterna kanske får aningen mer distans till sitt hemland i och med att de blir ytterligare accepterade och välkomna i Sverige. De har dessutom bestämt sig för att fortsätta sina liv i Sverige och ser möjligheten att ha kontakt med vänner och familj när de reser på semester. Samtidigt vet vi att alla ungdomarna svarar att de anser att deras födelseländer är deras hemländer. Emanuel säger att det är naturligt att barnen har svårt att släppa allt som de varit med om. Det är bra att det finns minnen kvar och att de känner anknytning till sitt hemland på något sätt. Något som underlättar i Sverige är om de får tillgång till sitt språk och personer med samma kulturella bakgrund som dem säger han. Assimilation är inte helt rätt, det är inte bra för personen att helt integreras i det nya samhället och därmed ändra sig.

5.5.3 Framtidens identitet – att förändras

Alla informanterna beskriver att de genom att lämna sitt hemland och sin familj har förändrats mycket. De uttrycker att de agerar, tänker, pratar och lever annorlunda. En del förändringar tycker de har varit till det bättre medan vissa har varit svåra och till det sämre. Vissa av dem beskriver sin situation i sitt hemland som mer bekymmerslös, de berättar att de i hemlandet kunde leka, umgås med kompisar och gå i skolan, de behövde inte ha allt det ansvar som de nu besitter. Pedro berättar hur han tog mycket ansvar för sin lillasyster som kom till Sverige samtidigt som han. Han hjälpte henne igenom hennes svåra period. *”Jag var med henne hela tiden, jag pratade med henne, jag fick vara stark och säga till henne att kämpa på”* säger han. Flera av informanterna beskriver att de nu måste klara sig själva, de måste själva tänka på sina val och organisera sig. Pedro säger

”jag har förändrats mycket som person från då jag var i mitt hemland och nu, där var jag barn, jag kände mig som ett barn, nu känner jag mig som en man. Jag jobbar, jag kan försörja mig själv”.

När de tänker på Sverige har de alla positiva förhoppningar och tankar, de tänker att de kommer få en bra framtid här. Innebär detta att de i framtiden skulle säga att de identifierar sig med Sverige? Flera av dessa ungdomar har bott i Sverige i många år och de säger tveklöst att det är deras födelseland som de identifierar sig med. Livet i Sverige handlar snarare om att göra det bästa av situationen. Diana säger *”när jag tänker på Sverige så tänker jag att man kan få en bra framtid här, man kan studera och så, man kan gå vidare”*. Då informanterna tänker på sin framtid är de i mångt och mycket ganska överens. De tänker sig att de nu får klara sig själva, utan sina föräldrar och att de därmed ska växa upp ensamma. Identitet handlar om att positioner sig gentemot andra skriver Frizén och Hwang (2006). Då ungdomarna beskriver sig själva börjar de med att säga sitt namn och berättar sedan vilket land de kommer ifrån. De tar därmed en position och identifierar sig med sitt hemland. Denna position är direkt knuten till att de bor i Sverige. De tänker sig ett liv i Sverige, de vill plugga och jobba precis som andra vill. De funderar kring sitt kommande liv, sin identitet och vilka de är. De vill bli självständiga och börja arbeta. De har alla en gemensam syn på att det är mycket viktigt att arbeta och göra rätt för sig. Yonas särskiljer även på jobb, han menar att man dels kan ha ett jobb bara för att få lön eller så kan man ha ett jobb och göra det man älskar varje dag. Amraz uttrycker sin vision om framtiden på följande sätt:

”jag vill jobba och betala räkningar och starta ett liv här. Jag vill jobba och vara ute promenera på gatan, vill inte stanna hemma, det är som fängelse. Alla måste jobba, när man jobbar får man lägenhet”.

Några av informanterna berättar också att de har en idé om att de ska hjälpa sina ursprungsfamiljer i hemlandet ekonomiskt när de börjat jobba. De är alla väldigt medvetna och måna om sin framtid. Det märks tydligt att de alla har tänkt mycket på detta och att det ständigt finns i deras medvetande. De har kommit till insikt om att de själva är helt ansvariga för hur deras framtid blir och de ser mycket seriöst på livet de har nu, de vill göra rätt för sig och kämpa. De beskriver alla att det är de själva som bestämmer över sina liv. Vissa av ungdomarna diskuterar sin framtid med sina släktingar och lyssnar på de råd som de ger men de uttrycker till oss att de är självständiga och fattar sina beslut på egen hand. Fadil berättar:

”jag lämnade mina föräldrar, det finns inte längre någon mamma eller pappa som säger åt mig, jag är ensam, så jag ska vara vuxen här, jag ska växa upp ensam, sen ska jag ha fru, jag ska gifta mig och så, jag måste tänka på min framtid, inte bara sitta hemma och äta och gå ute och bråka, det är inte bra”.

De drömmer om att vidareutbilda sig, några vill gå på universitetet. De drömmer om att bli sjuksköterskor, psykologer, busschaufför, stuntman eller jobba inom turism. Överlag är de alla nöjda med att bo i Sverige och de vill stanna kvar här. Många av dem trivs mycket bra i Göteborg och vill bo kvar här då de nu har sina vänner här. *”Göteborg är som mitt hemland”* säger Amraz. Vissa av dem kan dock tänka sig att flytta till något annat land, de tänker då att de vill till något land där de även pratar deras språk och där det är lite varmare. Ann berättar att de flesta vill stanna i Sverige och bygga upp sitt nya liv här men att det finns vissa som vill åka tillbaka till sitt ursprungsland för att återförenas med släkt och vänner. De allra flesta säger att de någon gång vill åka tillbaka till sitt hemland, de vill inte flytta tillbaka, utan mer åka dit på semester och hälsa på. Då de tänker på sin familj i hemlandet har de lite olika

tankar. Några av dem vill väldigt gärna att deras familjer också ska flytta hit, de har ansökt om uppehållstillstånd på grund av anknytning. Andras familjer har det bra i hemlandet och vill själva inte flytta därifrån och någon har inte någon närstående familjemedlem kvar. Anns bild, av de barn som hon varit god man åt, är att de försöker få sin familj att komma till Sverige, hon säger samtidigt att det är mycket få som lyckas med dessa processer. Samtidigt som tankarna och känslorna för hemlandet är påtagligt närvarande är ungdomarna mer eller mindre övertygade om att stanna i Sverige i framtiden och inte flytta tillbaka och återförenas med sina familjer i hemlandet.

6. Sammanfattning och slutdiskussion

Detta kapitel innefattar tre delar; besvarande av frågeställningar, reflektioner kring resultatet samt förslag till vidare forskning. Nedan kommer vi att presentera en summering av utvalda delar av resultatet, som vi anser är tydliga och påvisar en spets som är unik för vårt material. Vi för även en diskussion om metodproblem.

6.1 Besvarande av frågeställningar

Vårt syfte med undersökningen har varit att utifrån individnivå få en ökad förståelse och kunskap om ensamkommande barns sociala situation samt koppla detta till identitetsutveckling. Här följer ett sammanfattat svar av våra frågeställningar.

6.1.1 Hur beskrivs och förstås ensamkommande barns sociala situation?

De ensamkommande barnens sociala situation efter att de kommit till Sverige har självfallet förändrats i många avseenden. De har brutit upp med sin ursprungsfamilj och på ett eller annat sätt förflyttat sig över landsgränser för att tillslut komma till Sverige. Tanken på att dessa barn är utsatta är lätt att bekanta sig med. Press och stress finns både i deras omgivning och hos dem själva. Vi menar att de är mest utsatta i två avseenden; språkligt och i boendet. Att de lever i en boendesituation som de själva inte valt innebär i sig en otrygg grund att utgå ifrån. Det är inte tillräckligt att de har tak över huvudet och mat för dagen, boendet ska innefatta mer än så. Vi har fått höra skiftande berättelser kring tryggheten och upplevelsen av boendet. Helhetsbilden är att ungdomarna över lag är tacksamma men att det finns vissa delar som de pekar ut som problematiska. Dessa är språkanvändning, utrymme, ansvar, koncentration och trygghet. Vad gäller utrymme är det både det fysiska utrymmet där de kan göra läxor och det psykiska utrymmet där de får tid att vara sig själva. Basala behov inklusive tryggheten i boendet ska innebära att de kan tillgodogöra sig kunskapsutveckling och identitetsutveckling. Barnets gode man ska föra deras talan och visa hur det svenska samhället fungerar. Då barnet till en början inte vet vad de kan förvänta sig blir gode mannens roll tydlig. Barnen har inte något att jämföra med varför de inte vet vilka krav de ska ställa eller vad de har rätt till. När vi ser på deras situation utifrån förstår vi att de har det bra och är tacksamma men att de är ovissa om att de kan få något ytterligare. Huruvida det är bäst för barnet att bo i ett svenskt familjehem eller hos en släkting råder det delade meningar om. Vi tror inte att det finns något svar som gäller för alla, utan det handlar om att se till individens specifika situation och behov i matchningen med familjehemmet. Det är självklart viktigt att se till kulturella och etniska tillhörigheter men samtidigt måste de basala behoven tillgodoses.

När det gäller deras fritid kan vi se att de är väl integrerade och att de i dessa sammanhang har möjlighet att vara sig själva. Deras egna beskrivningar är målande och visar på att de trivs och är trygga. De lägger stor vikt vid att finnas i olika kulturella eller andra sammanhang i det svenska samhället. Dessa aktiviteter ska ske tillsammans med signifikanta andra. Ungdomarna har flera aktiviteter som de värdesätter högt. De avgör själva vad de gör på sin lediga tid och de arbetar med sin självständighet i mötet med signifikanta andra.

Skolan har visat sig vara oerhört viktigt för ungdomarna. Det har varit en plats där de fått struktur i tillvaron, en plats där de utvecklats socialt och fått nya vänner, en plats där de kunnat utforska sin identitet och slutligen även en plats de fått ta del av nya kunskaper. Ungdomarna tar sin skolgång på största allvar och har hög ambitionsnivå, en av dem uttrycker att skolan är meningen med livet. De vill alla lyckas bra med sina studier då de ser skolan som vägen till ett framgångsrikt liv.

6.1.2 Vilken betydelse har signifikanta andra på individen?

De signifikanta andra som ungdomarna har i deras omgivning spelar en avgörande roll i deras vardag, för deras identitetsutveckling och framgång. Dessa personer speglar vem individen är och ger en positiv självbild (Franzén 2001). På grund av flytten från sitt hemland har ungdomarna förlorat de människor som tidigare speglade och bekräftade deras identitet vilket lett till att de tvingats hitta nya människor här i Sverige som tar över rollen som signifikant annan. Det har visat sig vara skilda personer som fått denna roll, såtillvida att de inte alltid är en familjemedlem, det är ibland en vän, en person i familjehemmet eller en person i skolmiljön. Gemensamt för dessa personer är att de visat stort intresse för barnet och alltid funnits vid dennes sida. Barnet känner stor tillit till denna person. Ett par av ungdomarna har beskrivit hur en lärare varit extra betydelsefull och gjort det där lilla extra. Ungdomarna har uttryckt att de gärna vill prata om hur de mår men att de inte alltid fått den möjligheten. Vi menar att dessa signifikanta andra är i rollen som kan fråga hur barnet mår därför att det behövs för barnets trygghet och identitetsutveckling.

6.1.3 Vilken påverkan har språket/språken på identitetsutvecklingen?

Ungdomarna uttrycker att de alla identifierar sig med sitt modersmål. De beskriver hur de i de flesta sociala situationer använder språket som markör för tillhörighet och begåvning. Att tala ett språk som inte förstås eller talas av flertalet personer som ungdomarna möter i sin vardag har varit ett stort hinder och en svårighet under den första tiden. Allteftersom de lärt sig svenska har de uppfattat mer om vad som sker runt omkring dem, det har också möjliggjort för dem att vara mer delaktiga i till exempel skolan. De resonerar alltså i termer av att det är viktigt och en förutsättning att lära sig svenska för att kunna bo och leva här. Att behärska svenskan innebär att de blir accepterade och välkomnade av personer i det svenska samhället, vilket har visat sig påverka deras självbild på ett positivt sätt. Samtidigt finns berättelser som visar på att balansgången mellan att tala svenska och modersmålet är viktigt för dem. De vet också att det anses mycket begåvat att behärska flera språk och att de kan ha nytta av det i sitt framtida liv i Sverige. Vi tror också att de motiveras till att lära sig svenska eftersom de har beslutat sig för att bo i Sverige i framtiden. Att behålla sitt språk och vad det betyder för identiteten och samtidigt lära sig ett nytt språk för att kunna ta sig fram i det svenska samhället är en balansgång utan dess like. Informanternas berättelser om språköverväganden är magnifik och tyder på en oerhörd mognad och insikt om vad som är viktigt. Med tanke på att det svenska språket skiljer sig mycket från deras tidigare språk blir utmaningen än större.

6.1.4 Hur beskrivs deras ursprung kopplat till drömmar om framtiden?

Barnen har blandade känslor för sitt hemland. Å ena sidan beskriver de en stor saknad efter hemlandet, de saknar traditionerna, kulturen, människorna och maten, de upplever att de på grund av flytten har förlorat en del av deras identitet. Å andra sidan beskriver de minnen av det som de blivit utsatta för i sitt hemland och berättar att de aldrig vill flytta tillbaka, de flesta kan däremot tänka sig att resa dit på semester, men det är ingen som ser sin framtid där. Kontakten de har med sin ursprungsfamilj är starkt begränsad, åtminstone till en början, vilket de är ledsna över. Även om flytten till Sverige var planerad innebär inte det att situationen blir lättare att hantera.

Den dagen som de påbörjar resan från sitt hemland händer det något stort som för alltid kommer att påverka dem. De tvingas börja ett nytt liv i en okänd miljö och möts av olika svårigheter och utmaningar som de alla upplevt som mycket krävande. Resan in i det svenska samhället beskrivs som allt annat än enkel. De har fått kämpa hårt, och då framförallt med språket, deras drivkraft har varit den dröm de haft om att få börja ett nytt liv, med nya möjligheter. Anpassningen till det nya landet med helt nya förhållanden är påtagligt

ansträngande. Inte alla har möjligheten att tillgodogöra sig den hjälp de får, andra förvaltar hjälpen oerhört väl och lyckas balansera mellan att vara svensk och att identifiera sig med sitt hemland. Vissa öppnar upp och tar till sig det nya samhällets verklighet medan andra vill bevara sin tillhörighet och väljer därför att umgås med personer som exempelvis talar samma språk. Efter hand då de fått vänner och alltmer lärt sig behärska språket upplevde de att de hittat sin plats och sin identitet och att Sverige mer och mer blivit deras hem. De går nu i skolan, arbetar och sköter sig. De berättar att de vill leva som exemplariska invånare då de känner att de har mycket att tacka det svenska samhället för. Då de beskriver sin framtid har de alla stora drömmar och förhoppningar om livet i Sverige. De drömmer om det som de allra flesta människor gör, att få ett arbete, eget boende och att få stadga sig med någon. Trots allt som dessa barn fått erfara har de förväntningar på framtiden och de visar på stor företagsamhet, detta tycker vi är mycket imponerade.

Något centralt som vi har hittat i vårt material är att de gått igenom stora identitetsförändringar sedan livet i hemlandet, de berättar att de nu agerar, tänker, pratar och lever annorlunda. En stor förändring som skett är att det tvingats ta otroligt stort ansvar för sin egen överlevnad. De berättar att livet i hemlandet var mer bekymmerslöst men att de nu fått mogna snabbt och på ett näst intill vuxet sätt ansvara för sig själva. De är oerhört medvetna om sina liv och i varje val de gör har de i beaktning om vad som är bäst för deras framtid. Detta resultat anser vi är uppseendeväckande och vi är skeptiska till att det ska behöva vara på detta sätt. De är barn och de borde också tillåtas vara det.

6.2 Reflektioner kring resultat och analys

Den största behållningen för oss, nu efter att studien är avslutad, är att vår upplevelse och våra tankar kring dessa ungdomar har lämnat kännbara spår efter sig. Mötet med dem kommer att finnas kvar i minnet under lång tid. Det vi särskilt minns är deras berättelser kring utmaningarna de mötts av i Sverige. För det första är deras svåraste utmaning språket, med allt vad det innebär. För det andra är det relationen de har till signifikanta andra då de tvingats byta ut dessa. Dessa relationer är avgörande på många sätt och de vägleder dem i val de gör i sin vardag. Dessa två förhållanden är direkt kopplade till varandra. Det som var och fortfarande är deras motivation till att lära sig språket och ha relationer till andra, är att påbörja ett nytt liv i Sverige.

En väsentlig skillnad mellan dessa ungdomar och andra är att de genom flytten till Sverige har blivit berövade några av sina barndomsår. De har tvingats mogna snabbt och de tar sitt nya liv på fullaste allvar. Andra barn i Sverige har mer tid att mogna och utvecklas till ungdomar och senare vuxna. Det finns en möjlighet för många att bestämma själva när de ska leva ett vuxenliv och med det ta ansvar för sin framtid och försörjning. Många ungdomar i Sverige tänker att de har tid att resa och ströjobba under några år, men för de ensamkommande barnen har åren då de kunnat göra sådana saker försvunnit då de istället tvingats komma in i ett nytt samhälle. Vidare förlorar de ytterligare tid i väntan på uppehållstillstånd då det är en så pass långdragen process. Fram tills detta besked kommer lever de i ovisshet och känslan kring det är förmodligen starkt kopplad till spill av tid. Alla barn i världen har rätt till en barndom som innefattar trygghet, bekymmerslös tid och goda relationer.

Då vi tänker tillbaka på denna studie funderar vi på vad man skulle kunna ha gjort annorlunda för att få fram en mer rättvis och generaliserbar bild av de ensamkommande barnens situation. Det vi främst funderat kring är huruvida vi fått en felfördelning av informanter då den bild som barnen ger inte stämmer överens med den bild vi fått av gode männen. Barnen har visat sig vara relativt nöjda med sin tillvaro och ansåg sig ha hittat en identitet här i Sverige. Gode

männen uttrycker däremot att det finns starka tendenser till att barnen får klara sig mer eller mindre utan någon vuxen kontakt som bryr sig om dem och att de därmed hamnar i fel kompisgäng och slutligen i kriminalitet. Denna eventuella felfördelning skulle kunna bero på det selektiva urval som de socialsekreterare som hjälpt till med kontakter gjort, de kan ha valt att endast fråga de barn som de ansåg hade anpassat sig till det svenska samhälle och som är nöjda med sin tillvaro. För att förhindra denna felfördelning av informanter kunde en annan teknik ha använts. Om vi istället hade bitt alla socialkontor i Göteborgsregionen skicka ett informationsbrev till alla ensamkommande barn så hade detta selektiva urval inte ägt rum i samma utsträckning. Då hade istället alla fått en förfrågan och på det sättet hade antagligen fördelningen över lyckade och mindre lyckade anpassningar blivit jämnare. Samtidigt har vi inte haft som syfte att komma fram till ett resultat som ska kunna generaliseras på alla ensamkommande barn vilket gör att det inte blir lika relevant med representanter från olika lyckade anpassningar. Vi hade inte heller haft möjlighet till denna procedur på grund av tidsbegränsningen. En annan möjlig teknik hade varit att istället kontakta lärare för att få tips på ungdomar som skulle vilja medverka. Överhuvudtaget hade ett större antal informanter varit önskvärt samt uppföljande intervjuer där deras berättelser hade kunnat verifieras och en fördjupning inom vissa delar hade kunnat äga rum, men detta skulle knappast vara genomförbart inom ramen för en C-uppsats.

Vårt mål har varit att se sambandet mellan deras sociala situation och deras identitetsutveckling och det viktigaste fyndet kring detta är vad de väljer att behålla och vad de väljer att öppna upp sig för i deras nya sociala kontext. Detta säger något om deras förmåga att väga mellan olika möjligheter och få en känsla för vad som är det bästa för dem. Detta i sin tur innebär att vi som i vår profession möter detta barn och ungdomar måste vara fullständigt lyhörda och öppna för vad som komma skall. Så för alla oss och andra som i sitt engagemang möter dessa barn och unga behövs denna kunskap. Vi måste komma ihåg att det är i varje möte med en klient som något speciellt händer som bara händer just precis i det ögonblicket. Detta ska tas tillvara genom att vi måste våga prata och ställa frågor. Detta är dessutom något som ungdomarna uttryckt själva, de vill att vi ska prata med dem och vara som vi är mot andra människor vi möter.

6.3 Förslag till vidare forskning

Studiens omfattning är relativt liten i jämförelse med det utforskade ämne som vi anser att detta är. Mycket av den forskning som bedrivs i Sverige idag handlar om socialtjänstens utredningsförfarande samt handläggningens olika skeden hos Migrationsverket. Det som saknas enligt oss är barnets röst. För att bilden av dessa barns verklighet ska bli så tydlig som möjligt behövs mer forskning där man talar med barnen, där de får beskriva sin upplevelse. Detta går också hand i hand med barnkonventionens bestämmelser om att barn ska komma till tals och att man ska ta deras önskemål i beaktan vid beslut som rör dem. Eftersom relevansen för denna typ av forskning omfattar ett stort antal professionella, underlättar det för forskaren att motivera varför ytterligare studier bör genomföras. Inte bara socialsekreterare har nytta av kunskapen utan en större grupp av människor som dagligen kommer i kontakt med dessa barn och unga är i behov av samlad konkret information.

Denna studie har endast haft som syfte att se till den sociala situation som de ensamkommande barn som placerats i familjehem har. Vidare är det också av vikt att ta reda på hur de barn som bor i Allmänt boende har det. Dessa barn är dessutom fler till antalet.

Tolkningen av det sagda påverkas av det teoretiska analysverktyg som valts och används i studien. Analysen skulle kunna visa på en helt annan bild av vad ungdomarna berättat om ett

annat perspektiv hade valts. Man skulle kunna anlägga ett genusperspektiv genom att göra en jämförandestudie mellan pojkar och flickor och belysa eventuella skillnader av hur de uppfattar sin sociala situation samt hur de ser på sin identitet. Man skulle även kunna göra en jämförandestudie utifrån deras etniska tillhörighet och även där belysa eventuella skillnader i hur de upplever situationen i Sverige.

Referenser

- Ahmadi Nader. (2003). *Ungdom, kulturmötet, identitet*, Liber: Stockholm
- Allwood Carl Martin. (red.) (2004). *Perspektiv på kvalitativ metod*. Studentlitteratur: Lund.
- Angel Birgitta och Hjern Anders. (2004). *Att möta flyktingar*. Studentlitteratur: Lund.
- Bates Laura, Baird Diane, Johnson Deborah, E. Lee Robert, Luster Tom and Rehagen Christine. (2005) "Sudanese Refugee Youth in Foster Care: The "Lost Boys" in America" *Child Welfare Journal*. Special Issue: Immigrants and refugees in child welfare. Vol 84(5), Sep-Oct 2005, pp. 631-648. Child Welfare League of America
- Bergström Malin. *Sveriges ensamkommande barn – En studie om konstruktionen "flyktingbarnet"* D-uppsats, Institutionen för tematisk utbildning och forskning, 2002, Linköpings Universitet
- Bolea Patty Stow, Grant Jr George, Burgess Marcy and Plasa Olja. (2003). "Trauma of Children of the Sudan: A Constructivist Exploration" *Child Welfare Journal*. Vol 82(2), Mar-Apr 2003, pp. 219-233. Child Welfare League of America
- Brendler-Lindqvist Monica. (2005). *Vem tar ansvaret för de ensamkommande barnen? Rädda Barnen*: Stockholm
- Bunar Nihad. (1998). *Ungdom, flyktingskap, identitet*. Centrum för kulturforskning: Växjö.
- Franzén Elise C. (2001). *Att bryta upp och byta land*. Stockholm: Natur och kultur
- Frisén Ann & Hwang Philip. (2006). *Ungdomar och identitet*. Natur och Kultur: Stockholm
- Geltman Paul L., Grant-Knight Wanda, Mehta Supriya D., Lloyd-Travaglini Christine, Lustig Stuart, Landgraf Jeanne M. and Wise Paul H. (2005). The "lost boys of Sudan": functional and behavioural health of unaccompanied refugee minors re-settled in the United States. *Arch Pediatr Adolesc Med*. Vol 159, Juni 2005, pp. 585-591. American Medical Association.
- Gunnarsson Agneta. (2008). *Hur har det gått? Ensamkommande barn- mottagandet sedan kommunerna tagit över boende och omvårdnad*. Rädda Barnen: Stockholm
- Kvale Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur: Lund.
- Larsson Sam, Lilja John och Mannheimer Katarina. (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Studentlitteratur: Lund.
- Löwén Åsa. *Asylexistensens villkor: resurser och problem i meningsskapande hos asylsökande barn i Sverige*. 2006. Uppsala Universitet
- Melin Stefan. (2004). *Barnkonventionen i svensk rätt. Principer och regler i urval*. Thomson fakta: Stockholm

Migrationsverket. (2008). "Ett gemensamt ansvar för ensamkommande barn och ungdomar"
Migrationsverket, Socialstyrelsen och SKL. 2009-02-16
www.migrationsverket.se/infomaterial/asyl/allmant/ensamkommandebarn.pdf

Migrationsverket. Från asylsökning till beslut. 2009-02-23
www.migrationsverket.se/pdf/infomaterial/asylarend/fran_asylansokan_till_beslut.pdf

Mortland Carol A. & Egan, Maura G. (1987). skriver i artikeln "Vietnamese Youth in American Foster Cares" Social Work. Vol 32(3), May-Jun 1987, pp. 240-245 NASW Press

Porte Zelda & Torney-Purta Judith. (1987). "Depression and academic achievement among Indochinese refugee unaccompanied minors in ethnic and nonethnic placements" American Journal of Orthopsychiatry. Vol 57(4), Oct 1987, pp. 536-547. American Orthopsychiatric Association, Inc.

Repstad Pål. (1993). Närhet och distans, kvalitativa metoder i samhällsvetenskap.
Studentlitteratur: Lund

Rimsten Eva. (2006). "Jag vill bli som Kofi" - Ensamkommande barn i Sverige ur ett rättighetsperspektiv. Books-on-Demand: Visby

Röda korsets Ungdoms förbund. (2009). "Vårt arbete för ett humanare flyktingmottagande"
2009-04-16
Annan Kofi. 050620. FN:s generalsekreterare talar på Internationella flyktingdagen

Röda korsets Ungdoms förbund. (2009). "Vårt arbete för ett humanare flyktingmottagande"
2009-04-16
<http://rkuf.se/verksamheter.php?lokal=0&type=115>

Socialstyrelsen. (2002). Förbättringar i mottagandet av barn i annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare (s.k. ensamkommande barn). Redovisning av Regeringsuppdrag. Skrivelse Migrationsverket och Socialstyrelsen. 2009-04-16
<http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/04D04607-1BCA-4ED7-A8B0-091BFA413556/1272/20021077.pdf>

Socialstyrelsen. (2007). "Meddelandeblad" 2009-04-16
<http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/3C77CDFF-B775-4E2A-B926-B3C76CFE8C6C/6951/200711.pdf>

Thurén Torsten. (1996). Vetenskapsteori för nybörjare. Liber: Malmö

Trost Jan. (2005). Kvalitativa intervjuer. Studentlitteratur: Lund

Vetenskapsrådet. (2006). Forskningsetiska principer, inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. 2009-04-16
<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdfv>

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Bilaga 1

Informationsbrev till ensamkommande barn

Hej!

Vi heter Kristina Andreasson och Maria Jakobsson och går nu sista terminen på socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet och skriver vår c-uppsats under vårterminen. Uppsatsen handlar om ensamkommande barns situation som bor i familjehem, vad gäller deras sociala situation i avseende; boende, skola, hälsa och fritid.

Vår studie kommer att byggas på ett antal intervjuer med ensamkommande barn/ungdomar samt med godmän. Vi vill ta reda på hur barn som kommer till Sverige utan föräldrar upplever sin sociala situation. Vi vill genom intervjun försöka få fram din bild av verkligheten. Din erfarenhet är av stor vikt och genom att medverka som informant görs din röst hörd. Avsikten med att intervjua godmän grundar sig i vår uppfattning om att de besitter en väldigt god kunskap om barnets situation utifrån ett barnperspektiv.

Intervjun kommer att ta ca en timma och kommer spelas in på band. Dina svar kommer att behandlas konfidentiellt och inspelat material kommer att förstöras efter uppsatsens examination. Din medverkan är anonym.

Tveka inte att kontakta oss vid funderingar eller frågor. Du kan även kontakta vår handledare, universitetslektor Kristian Daneback på telefon XXX eller via e-post XXX

Vi uppskattar att du kan tänka dig att medverka i en intervju, det är av stor betydelse för oss.

Med vänliga hälsningar
Kristina Andreasson och Maria Jakobsson

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Bilaga 2

Informationsbrev till god man

Hej!

Vi heter Kristina Andreasson och Maria Jakobsson och går nu sista terminen på socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet och skriver vår c-uppsats under vårterminen. Uppsatsen handlar om ensamkommande barns situation som bor i familjehem, vad gäller deras sociala situation i avseende; boende, skola, hälsa och fritid.

Vår studie kommer att byggas på ett antal intervjuer med ensamkommande barn/ungdomar samt med gode män. Vi vill genom intervjun försöka få fram din bild av verkligheten. Avsikten med att intervjua gode män grundar sig i vår uppfattning om att de besitter en väldigt god kunskap om barnets situation utifrån ett barnperspektiv. Genom att medverka som informant bidrar du till att lyfta fram vilka förutsättningar barnen har. Din erfarenhet är av stor vikt.

Intervjun kommer att ta ca en timma och kommer spelas in på band. Dina svar kommer att behandlas konfidentiellt och inspelat material kommer att förstöras efter uppsatsens examination.

Tveka inte att kontakta oss vid funderingar eller frågor innan eller efter intervjun. Du kan även kontakta vår handledare, universitetslektor Kristian Daneback på telefon XXX eller via e-post XXX

Vi uppskattar om du kan tänka dig att medverka i en intervju, det är av stor betydelse för oss. Om du önskar medverka kan du kontakta oss via mail eller telefon.

Med vänliga hälsningar
Kristina Andreasson och Maria Jakobsson

Bilaga 3

Intervjuguide ensamkommande barn

Inledning:

- Presentation av oss och vårt arbete samt upplysning om anonymitet. Det går när som helst att avbryta intervjun och du behöver endast svara på de frågor du vill svara på. Intervjuutskriften kommer att avidentifieras och materialet kommer att behandlas konfidentiellt.
- Kan du berätta för mig hur det var att leva i ditt hemland? (var kommer du ifrån, levde du tillsammans med din familj, vilka ingår i din familj, gick du i skolan, fanns det utrymme för fritid och vänner)

Huvudfrågor och teman:

1. Social situation:

- Kan du berätta för mig hur du lever här i Sverige? (boende, skola, vänner, fritidsintressen, familj) Vad gör du efter skolan? Hur mycket går du i skolan? Har du hemspråk? Vilka umgås du med? Önskar du att du gjorde något annat/mer?
- Vad tycker du om din sociala situation? Vad betyder det för dig? Har det varit svårt att komma in i det svenska samhället? På vilket sätt? Vad har varit lättare? Vad har hjälpt dig igenom dessa situationer?
- Vad har du saknat för stöd? Från vem/vilka? Vad skulle det betyda om detta tillgodosetts? Vad hade varit annorlunda i ditt liv då? Vilka konsekvenser skulle det ha fått för dig? Upplever du att det togs hänsyn till dina önskemål vad gäller boende?

2. Relationer

- Vilka personer är viktiga för dig, i ditt liv? På vilket sätt? Har du några förebilder? Hur påverkas du av dem? Hur upplevde du kontakten med personalen på skolan? Med klasskamraterna? Hur upplever du kontakten med din gode man?
- Hur ser din kontakt ut med din ursprungsfamilj? Vilken betydelse har dem för dig idag? Hur önskar du att kontakten med dem såg ut?

3. Boende

- Hur ser du på ditt boende/familjehem? Vem är de för dig? Hur ser er relation ut? Anser du att de är din familj? Vad pratar ni om? Kan du prata öppet med dem? Vilket språk använder ni? Upplever du att de har tid att umgås med dig? Tror du det hade varit någon skillnad om du hade bott i ett ungdomsboende? Vad har familjehemmet gjort för att du lättare ska kunna komma in i samhället? Vad hade de kunnat göra annorlunda? Vem bestämde att du skulle bo där du bor?

4. Identitet

- Hur kan du beskriva dig själv? Vad är viktigt för dig? Vad identifierar du dig med? Var finns dina rötter? Hur ser du på ditt ursprung i avseende på familj, släkt, hemland,

språk, kultur, religion? Hur ser du på din självbild? Vad är du nöjd med hos dig själv? Vad skulle du vilja förändra? Vad är identitetsutveckling? Hur tror du din identitet påverkas av din nuvarande sociala situation?

- Hur har du förändrats? Vad har du för tankar kring det? Hur känner du inför förändring?

5. Framtid

- Hur tänker du om framtiden? Vad har du för drömmar, mål? Hur ser du på återförening med din ursprungsfamilj (om det finns någon)? Vill du stanna kvar i Sverige? Hur ser du på ditt framtida liv? Var vill du bo? Jobb?
- Skulle du säga att du kommit in i det svenska samhället, hur? Vilka förväntningar upplever du att människor i din omgivning har kring dig? Familjehemmet, godeman, du själv? Vilka krav upplever du att du har på dig själv? Vem ställer krav på dig? Vem bestämmer om din framtid?

Frågor om tid finns

- Kan du berätta om flykten till Sverige? Var det ditt beslut? Hur gick flykten till?
- Kan du berätta för mig om asylprocessen? Hur fick du information om god man, advokat, boendet, asylprocessen? Hur tänker du kring den tiden? Vad skulle du vilja ha gjort annorlunda och varför?

Avslutning:

- Är det något du vill tillägga som du vill få sagt som vi inte tagit upp under intervjun?
- Hur vill du att vi presenterar vår uppsats för dig?

Bilaga 4

Intervjuguide god man

Inledning:

- Presentation av oss och vårt arbete samt upplysning om anonymitet. Det går när som helst att avbryta intervjun och du behöver endast svara på de frågor du vill svara på. Intervjuutskriften kommer att avidentifieras och materialet kommer att behandlas konfidentiellt
- Påpeka igen att det är ensamkommande barn i familjehem som är i fokus.

Huvudfrågor och teman:

1. Roll som god man:

- Vad går ditt arbete ut på? Hur länge har du arbetat som god man? Hur många barn har du företrätt? Vad är ditt uppdrag som god man för de ensamkommande barnen? Hur är din roll gentemot barnet? Tycker du att du har en stödjande roll? Vad tycker du är bra och mindre bra? Tycker du att man kan stödja samtidigt som man har en myndighetsutövande roll? Ser du dig som en person som för barnets talan?
- Har du tillräcklig information om varje barns individuella situation och utsatthet? Tycker du att du får den information om barnet som du behöver? Vilka rättigheter har du från lagens sida som god man? Anser du att de olika aktörer som kommer i kontakt med barnen arbetar utifrån ett barnperspektiv som stämmer överens med barnkonventionen?

2. Social situation:

- Hur ser du på de ensamkommande barnens sociala situation i avseende på boende, skola, vänner, fritidsintressen, familj? Vad gör de efter skolan? Vilka umgås de med? Vad är viktigt för dem?
- Tycker du att barnen får sina rättigheter och behov tillgodosedda? Är familjehem en bra boendeform för ensamkommande barn? Vad betyder familjehemmet? Hur ser relationen ut mellan barnet och familjen? Accepteras barnet för den den är? Vad har familjehemmet betytt för barnets anpassning till vårt samhälle?
- Vilka behov upplever du barnen själva uttrycker sig ha? Tycker du att barnets röst har blivit hörd?
- Vilka faktorer har gjort det svårt/lätt för dem att komma in i det svenska samhället? Vad har varit en stöttning? Upplever du att de vill anpassa sig eller vill de återskapa det förflutna? I vilken kulturell kontext vill de finnas?

3. Relationer:

- Vilka personer är viktiga för dem? Vilka relationer är svåra/lätta? Hur tillgodoses barnens behov? Har de några förebilder? Vad betyder du för barnet? Hur upplever du kontakten med barnet? Vilken betydelse har det för barnet att ha kontakt med ursprungsfamiljen?

4. Identitet:

- Vad ser du har varit positivt/negativt för deras identitetsutveckling? Vad har hjälpt dem? Är familjehemsplaceringen något som gynnar deras identitetsutveckling? Vad betyder familjehemmet? Hur har barnen förändrats? Vad påverkar deras förändring? Hur är deras självbild? Vad är stärkande respektive destruktivt? Hur ser barnet på sitt ursprung i avseende på familj, släkt, hemland, språk, kultur, religion? Hur uttrycker barnet i tankar om identitet? Vad identifierar dem sig med?

5. Framtid:

- Vilka framtidsutsikter har barnen? Vad drömmer de om? Vad har de för förutsättningar för ett gott liv i Sverige? Vill de bo kvar i Sverige eller återförenas med familjen i hemlandet? Hur ser de på sin tid i Sverige? Var vill de bo? Jobba? Vad tror du att barnet förväntar sig om framtiden?
- Finns det några brister, möjligheter eller förbättringsområden? Vilka? Sett ur ett barnperspektiv vad anser du kan och bör förbättras?

Frågor om tid finns:

Avslutning:

- Är det något som du vill tillägga eller något du tycker att vi har missat att fråga?
- Hur vill du att vi presenterar vår uppsats för dig?

Bilaga 5

Resultat av databassökningar

Nedan redovisas de sökningar vi har genomfört för att se hur omfattande den svenska forskningen är. Begreppet Ensamkommande barn är ett av flera begrepp som används.

Sökställe	Begrepp	Antal träffar	Datum för sökning
uppsatser.se	Ensamkommande barn	12	090303
scholar.google.se	Ensamkommande barn + eget boende	15	090317
scholar.google.se	Ensamkommande barn + familjehem	12	090317
scholar.google.se	Ensamma flyktingbarn + eget boende	4	090317
scholar.google.se	Ensamma flyktingbarn + familjehem	9	090317
libris.kb.se	Ensamkommande barn	17	090311

För att få reda på vad som har gjorts på internationell basis har vi sökt i tre olika databaser; Sociological abstracts, Social Service Abstract och Psyc INFO. Vi har sedan valt relevanta sökord på de olika baserna och gått igenom de träffar vi fått.

Databas:	Sökord 1	Sökord 2	Antal träffar	Datum för sökning
Sociological abstracts	Foster care Foster children Placement (294)	Refugees Asylum Migrants Migration Immigrants Immigration Policy (11870)	4	090219
Social Services Abstracts	Foster care Foster children Placement (1892)	Refugees Asylum Migrants Migration Immigrants Immigration Policy (1664)	10	090219
PsycINFO	Foster care Foster children Foster parents (2142)	Refugees Human migration Immigration (7790)	12	090219